

Hoogheemraadschap van
Schieland en de Krimpenerwaard

Programmabegroting 2018

Inhoudsopgave

Programma 1 Waterveiligheid

Programma 2 Watersysteem

Programma 3 Afvalwater

Programma 4 Wegen

Programma 5 Omgeving & Organisatie

Ondersteunende producten

1. Inleiding
2. Beschouwingen 2018
3. Planning & Controlcyclus 2018
4. Vaststelling
5. HHSK in één oogopslag
6. Programma's
7. Waterschapsbelastingen
8. Overige financiële aspecten
9. Investerings
10. Meerjarenperspectief 2018-2021

1. Inleiding

De ontwikkeling van de verwachtingen van burgers en bedrijven ten aanzien van de overheid vraagt de laatste jaren in toenemende mate een heroriëntatie op hoe wij ons werk uitvoeren. Dat houdt niet alleen in dat wij onze plannen in samenspraak met andere overheden en de omgeving waarin ze plaatsvinden voorbereiden en uitvoeren, maar ook dat initiatiefnemende overheden en burgers en bedrijven op het door hen gekozen moment, en gericht op hun behoefte of interesse, betrokkenheid van het Hoogheemraadschap verwachten. Dat vraagt flexibiliteit en maakt dat de planbaarheid van onze werkzaamheden verandert en met uitbreidende opgaven en eisen vanuit bij voorbeeld de toezichthouder en wet- en regelgeving soms onder druk komt te staan. Het brengt echter ook nieuwe ideeën naar binnen en schept betrokkenheid bij ons werk en daagt ons uit om op nieuwe vraagstukken antwoord te geven. Er blijkt ook waardering voor de geleverde prestaties op diverse terreinen en deze grotere betrokkenheid. Bij de opstelling van deze begroting zijn wij dat grotere beroep ons meer dan ooit bewust. Diverse ontwikkelingen vragen de inzet van onze organisatie. Het moment en de omvang van de inzet is nog niet (goed) in te schatten. De op handen zijnde bestuursovereenkomst van het nieuwe kabinet met de koepels van gemeenten, provincies en de Unie van waterschappen over het voorgelegde investeringsprogramma en de invoering van de omgevingswet zijn daar voorbeelden van. Het aantrekken van de huizenmarkt en grootschalige bouwplannen die na jaren weer geactiveerd worden eveneens.

Deze begroting is gebaseerd op onze plannen en een inschatting van onze inzet zoals wij die bij de voorjaarsnota verwachten. Duidelijk is dat de dynamiek in de omgeving en ook de technische ontwikkelingen, denk hierbij aan duurzaamheid en ICT, nog nadere

inspanningen van ons zullen gaan vragen. Het heeft onze voorkeur om voorzichtig te ramen om niet onnodig hoog of voortijdig onze bewoners en bedrijven nodeloos te belasten. Wij verwachten dat de andere Planning- en controlerapportages naast de begroting nog meer dan vroeger instrumenten zullen zijn om de benodigde flexibiliteit van onze inzet te volgen en te sturen.

De belastingtarieven voor het komend jaar moeten echter bij deze begroting vastgesteld worden. Bij de voorjaarsnota in juni hebben wij de noodzaak en haalbaarheid van een uitbreiding van de organisatie voorgelegd en vastgesteld. Die is in deze begroting conform verwerkt. Er is rekening houdend met diverse aspecten zoals financiële ontwikkelingen, toekomstige uitgaven, met oog voor de belastbaarheid van onze burgers en bedrijven naar gestreefd, het continue streven naar effectiviteit en efficiency door te voeren en kunnen daardoor de meerjarige beheerste tariefontwikkeling vasthouden. Na de eerdere forse tariefsverlaging van de zuiveringsheffing dit jaar kunnen we daarboven, door het gevoerde beleid, voor komend jaar nog een verder tariefsverlaging voorstellen.

2. Beschouwingen 2018

Algemeen

Het begrotingstekort in 2018 komt uit op € 4,6 miljoen. Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018, betekent dit een verlaging van circa € 284.000. Enerzijds stijgen de totale lasten met € 260.000, anderzijds stijgen de baten met circa € 543.000. Aan de lastenkant stijgen de personeelslasten en goederen en diensten door derden en dalen de kapitaallasten en bijdragen aan derden.

De hogere baten worden voornamelijk veroorzaakt door een hogere verwachte belastingopbrengst. Tevens stijgen de verwachte legesopbrengsten incidenteel.

In hoofdstuk 8.6 Begroting naar kosten- en opbrengstesoorten staan de verschillen van de kostensoorten ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018, nader toegelicht.

De financiële kaders

Twee keer per jaar, bij het opstellen van de programmabegroting en de voorjaarsnota worden de in gebruik zijnde financiële uitgangspunten opnieuw beoordeeld en zo nodig aangepast aan recente economische ontwikkelingen. De gebruikte bronnen zijn onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Centraal Planbureau (CPB), het Financieel Dagblad en de Thesor groep (een onafhankelijke organisatie die ondersteuning biedt bij het vervullen van de treasury functie). De [renteontwikkeling](#) wordt in de betreffende paragraaf verder toegelicht.

Lasten

Personele lasten

De stijging van de personeelslasten komt voornamelijk door de mogelijke salarisverhoging, die wij minimaal op 2 % in 2017 en 1 % in 2018 inschatten, uitgaande van het eerdere werkgeversaانبod. In de nieuw af te sluiten cao zal de werkelijke omvang duidelijk worden. De salariskosten nemen op basis van de hier aangenomen stijging structureel met circa € 600.000 toe.

Goederen en diensten van derden

De lasten voor goederen en diensten door derden stijgen incidenteel door de geplande amoveren van de Oude Snelle Sluis (€ 375.000).

Kapitaallasten

De rentekosten dalen met € 508.000 ten opzichte van de voorjaarsnota 2017. De lagere rentekosten in 2018 is het gevolg van een lagere leningenportefeuille. In 2017 zijn er geen leningen aangetrokken waardoor de totale rentekosten zijn gedaald. De totale afschrijvingskosten dalen met € 145.000. Dit wordt veroorzaakt door gewijzigde uitgavepatronen van lopende projecten.

Bijdragen aan derden

De jaarlijkse bijdrage aan het HWBP is naar beneden bijgesteld (€ 290.000). Meerjarig leidt dit tot een lastenbesparing van circa € 3,1 miljoen.

Baten

Goederen en diensten aan derden

De legesopbrengsten zijn incidenteel met € 500.000 verhoogd. Dit in verband met de verwachte vergunningsaanvraag vanuit het project A16.

Belastingen

De geprognosticeerde belastingopbrengst watersysteemheffing in 2018 is € 45,2 miljoen en stijgt met € 1,3 miljoen ten opzichte van 2017.

De geprognosticeerde belastingopbrengst wegenheffing in 2018 is € 4,4 miljoen en wijzigt niet ten opzichte 2017.

De geprognosticeerde belastingopbrengst zuiveringsheffing in 2018 is € 38,9 miljoen en stijgt met € 1,3 miljoen ten opzichte van 2017.

De totale opbrengst uit waterschapsbelastingen stijgt gemiddeld met € 2,5 miljoen. Dat is een stijgingspercentage van 3 procent. De exacte tariefstijging verschilt uiteraard per categorie en individuele situatie.

3. Planning & controlcyclus 2018

De planning- en control cyclus stelt het bestuur en het management in staat om de organisatie te sturen en te beheersen. Op grond van het Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) dient deze cyclus door het algemeen bestuur te worden vastgesteld. Deze is ingericht op transparantie op het gebied van begroting en verantwoording.

Programmabegroting 2018, vaststelling: november 2017

De programmabegroting is een nadere uitwerking van de eerste jaarschijf (2018) van de voorjaarsnota 2017 en concretiseert voor het komende begrotingsjaar de uit te voeren plannen met de daarbij benodigde inzet van middelen. De programmabegroting wordt jaarlijks door het algemeen bestuur vastgesteld en geeft het dagelijks bestuur het mandaat om aan de slag te gaan. De begroting is de basis voor de belastingtarieven voor het betreffende jaar. De tarieven worden, in dezelfde vergadering als de programmabegroting, in separate belastingverordeningen ter vaststelling aan het algemeen bestuur aangeboden.

Prognose Waterbeheerplan, aanbieden: april 2018

De prognose over het Waterbeheerplan wordt tijdens de VV-conferentie van april 2018 behandeld. Tijdens deze conferentie geeft het dagelijks bestuur het algemeen bestuur inzicht of ze verwacht de ambities uit het Waterbeheerplan aan het einde van de looptijd te realiseren. De prognose kan aanleiding geven tot bijstelling van ambities uit het Waterbeheerplan

Voorjaarsnota 2018, vaststelling: juni 2018

De voorjaarsnota geeft, op basis van de missie en strategie, de financiële en beleidsmatige kaders voor de komende vijf jaar aan en wordt jaarlijks door het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur aangeboden. Het algemeen bestuur stelt de voorjaarsnota vast en daarmee ook de eventuele daarin verwerkte begrotingswijzigingen van het lopende jaar. Het opstellen van de voorjaarsnota is het moment om de meerjarige beleidsdoelen en de lopende begroting bij te stellen. Dit op basis van nieuwe inzichten, onder meer uit de bestuursrapportage over het voorgaande jaar, prognose Waterbeheerplan en overige ontwikkelingen.

Bestuursrapportages 2018, aanbieden: oktober 2018 en maart 2019

Het dagelijks bestuur rapporteert twee keer per jaar aan het algemeen bestuur over de uitvoering van de begroting. De eerste bestuursrapportage heeft betrekking op de maanden januari tot en met juni 2018 en wordt in oktober 2018 aangeboden. Eventuele begrotingswijzigingen als gevolg van deze rapportage worden apart ter besluitvorming voorgelegd aan het algemeen bestuur. De tweede bestuursrapportage heeft betrekking op het gehele voorafgaande jaar. Dit betreft een rapportage van de voortgang van doelen, maatregelen en mogelijk enkele specifieke onderwerpen. De tweede bestuursrapportage kan aanleiding geven tot bijstellingen van doelen uit het Waterbeheerplan en/of begrotingswijzigingen. Deze vormen het kader voor de meerjarenraming in de voorjaarsnota 2019.

Jaarverslag 2018, vaststelling: juni 2019

Het jaarverslag is het document waarmee het dagelijks bestuur verantwoording aflegt aan het algemeen bestuur over het uitgevoerde beleid en de daarbij ingezette middelen van het voorgaande jaar. Het document wordt opgesteld door de ambtelijke organisatie en na goedkeuring van de directie, dagelijks bestuur en de externe accountant aan het dagelijks bestuur aangeboden. De rekenkamercommissie voorziet het algemeen bestuur van advies bij het aanbieden van het jaarverslag door het dagelijks bestuur.

Bestuurlijke audit 2018

In 2018 voeren we, in overeenstemming met de verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid, onderzoek uit naar:

Verzamelbesluit (zogenaamde verzamel- en programmakredieten)

Voor investeringsvoorstellen met een geringere financiële omvang en/of minder bestuurlijk- beleidsmatig belang, waaronder bijvoorbeeld vervangingsinvesteringen en voorbereidingskredieten voor projecten, hoeft geen separaat kredietvoorstel voorgelegd te worden aan de verenigde vergadering maar kan dit door middel van een verzamelkredietaanvraag. Hierin wordt dan voor diverse investeringen gelijk krediet aangevraagd. Uiteraard wordt net als bij een afzonderlijk kredietvoorstel ook in een verzamelkredietaanvraag per investeringsproject die informatie verstrekt die de verenigde vergadering nodig heeft om tot een verzamelbesluit te kunnen komen (deugdelijke onderbouwing). Met de vaststelling van de verzamelkredieten wordt het college gemachtigd de verdere besluitvorming en voorbereiding ter hand te nemen en het krediet te besteden. De doelstelling van het onderzoek is het inzichtelijk maken

hoe de verzamel- en programmakredieten tot stand komen, binnen welk kader, of het instrument werkt zoals is beoogd, dan wel mogelijkheden zijn voor verbetering.

4. Vaststelling

Ingevolge artikel 100 van de Waterschapswet opgemaakt door de dijkgraaf en de hoogheemraden van het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard,

Rotterdam, 31 oktober 2017

Dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland en de Krimpenerwaard,

secretaris-directeur,

M.J.H. van Kuijk

dijkgraaf,

mr. J.H. Oosters

Aldus, tezamen met de Planning- en Control cyclus voor het jaar 2018, vastgesteld door de verenigde vergadering van Schieland en de Krimpenerwaard,

Rotterdam, 29 november 2017

secretaris-directeur

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

mr. J. H. Oosters

5. HSK in één oogopslag

5.1 Kerncijfers

Taak	Onderwerp	2017	2018
Algemeen	Grootte beheersgebied in ha.	35.109	35.109
	Aantal inwoners	605.000	603.260
	Aantal gemeenten	9*	9*
	Aantal woonruimten	263.300	279.000
Waterveiligheid: dijken in beheer	Lengte primaire waterkeringen (rivierdijken) in km.	71	71
	Lengte regionale waterkeringen (o.a. secundair en boezem) in km.	216	206**
	Lengte overige waterkeringen- scheidingen (o.a. polderkaden) in km.	131	135**
Oppervlaktewaterbeheer: watergangen en kunstwerken in beheer	Lengte boezemwatergangen in km.	100	102
	Lengte hoofdwatergangen in km.	800	829
	Lengte overige watergangen in onderhoud in km.	150	150
	Lengte overige watergangen niet in onderhoud in km.	5.000	5.000
	Lengte vaarwegbeheer in km.	15	15
	Aantal boezemgemalen	2	
	Aantal poldergemalen	68	68
	Aantal aanvoer- en gebiedsbemalingen	29	29
Totale bemalingscapaciteit in m ³ per minuut	6.500	6.500	
Zuiveren: installaties, gemalen en leidingen in beheer	Aantal afvalwaterzuiveringsinstallaties (awzi's)	9	9
	Totale hydraulische zuiveringscapaciteit eigen awzi's in m3/uur	24.750	24.750
	Op eigen awzi's te zuiveren afvalwater in inwonersequivalenten (i.e.)	545.000	549.000
	Aantal rioolgemalen	24	24
	Lengte persleiding in km	82	82
Wegen: wegen en fietspaden in beheer	Lengte wegen in km.	131	134
	Lengte fietspaden in km.	40	37
	Aantal wegbruggen	182	184
	Aantal duikers		38
Projecten	Een overzicht van de lopende projecten vindt u op onze website www.hhsk.nl .		

* Waarvan een aantal gedeeltelijk

** Door aanpassingen in de regelgeving (provinciale verordening) zijn er een aantal voorheen regionale keringen overig geworden. En de peilscheidingen van de Krimpenerwaard zijn na de fusie een tijdje als overige waterkeringen op de kaart gezet, zonder dat dit enige status had. Alleen zijn de lengten wel meegeteld., dit is inmiddels gecorrigeerd.

5.2 Begroting 2018 naar programma's en kostendragers

Bedragen x € 1.000

	VJN 2017 jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2018	Watersysteem beheer 2018	Zuivering beheer 2018	Wegen beheer 2018
Programma 1: Waterveiligheid						
Eigen plannen	298	207	-91	207	0	0
Plannen van derden	163	178	15	178	0	0
Beheersinstrumenten waterkeringen	1.523	1.757	235	1.757	0	0
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.555	10.533	-21	10.533	0	0
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	276	283	7	283	0	0
Totaal waterveiligheid	12.814	12.959	145	12.959	0	0
Programma 2: Oppervlakte- en grondwater						
Eigen plannen	2.988	3.119	131	3.119	0	0
Plannen van derden	151	156	6	156	0	0
Beheersinstrumenten watersystemen	1.611	1.626	16	1.626	0	0
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	7.409	7.066	-343	7.066	0	0
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	4.824	4.861	37	4.861	0	0
Beheren hoeveelheid water	8.672	8.719	47	8.719	0	0
Calamiteitenbestrijding watersystemen	177	181	3	181	0	0
Monitoring watersystemen	1.348	1.352	4	1.352	0	0
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	600	1.037	437	1.037	0	0
Totaal Oppervlakte- en grondwater	27.780	28.119	339	28.119	0	0
Programma 3: Afvalwaterketen en emissies						
Eigen plannen	402	579	177	0	579	0
Plannen van derden	12	16	4	0	16	0
Getransporteerd afvalwater	4.507	4.431	-76	0	4.431	0
Gezuiverd afvalwater	12.540	12.795	255	0	12.795	0
Verwerkt slib	5.228	5.259	30	0	5.259	0
Afvalwaterbehandeling door derden	12.503	12.528	25	0	12.528	0
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	535	236	-300	118	118	0
Aanpak diffuse emissies derden	118	53	-65	27	27	0
Totaal Afvalwaterketen en emissies	35.845	35.897	52	145	35.752	0

Programma 4: Wegenbeheer						
Eigen plannen	39	40	2	0	0	40
Plannen van derden	24	24	0	0	0	24
Beheersinstrumenten wegen	150	116	-33	0	0	116
Aanleg en onderhoud wegen	3.576	3.457	-119	108	0	3.349
Wegenverkeersregeling en-verkeersveiligheid	431	439	7	0	0	439
Totaal Wegenbeheer	4.220	4.076	-144	108	0	3.968
Programma 5: Omgeving en organisatie						
Eigen plannen	983	973	-10	876	97	0
Plannen van derden	0	0	0	0	0	0
Beheer keurkwartel en VTH-beleid	517	529	12	529	0	0
Vergunningen en meldingen	1.702	1.248	-454	936	200	112
Adviezen vergunningen	468	390	-77	293	62	35
Toezicht	2.052	2.455	402	2.185	245	25
Handhaving	383	107	-275	91	15	1
Belastingheffing	3.352	3.310	-42	1.655	1.489	165
Invordering	621	611	-9	226	363	23
Bestuur	2.072	1.977	-95	640	1.209	129
Externe communicatie	1.380	1.226	-153	589	576	61
Algemeen	-777	-740	37	-407	-244	-89
Totaal Omgeving en organisatie	12.752	12.087	-665	7.611	4.013	462
Totale kosten	93.411	93.137	-274	48.941	39.765	4.430
Dekkingsmiddelen						
Belastingopbrengsten: Systeemheffing	45.171	45.171	0	45.171	0	0
Belastingopbrengsten: Zuiveringsheffing	38.969	38.978	10	0	38.978	0
Belastingopbrengsten: Wegenbeheer	4.370	4.370	0	0	0	4.370
Totale dekking	88.509	88.519	10	45.171	38.978	4.370
Resultaat voor bestemming (tekort)	4.902	4.618	0	3.771	787	61
Resultaat voor bestemming (overschot)	0	0	-284	0	0	0
Bestemmingreserve						
Watersysteemheffing	-87	-93	-6	-93	0	0
Zuiveringsheffing	-199	-199	0	0	-199	0
Totaal bestemmingsreserve	-286	-292	-6	-93	-199	0
Resultaat na bestemming (tekort)	4.617	4.327	-290	3.678	588	61
Resultaat na bestemming (overschot)						

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

6. Programma's

Dit hoofdstuk bevat de vijf programma's die in grote lijnen gebaseerd zijn op de thema's uit het Waterbeheerplan 2016-2021 (WBP):

- [Programma 1: Waterveiligheid](#)
- [Programma 2: Watersysteem](#)
- [Programma 3: Afvalwater](#)
- [Programma 4: Wegen](#)
- [Programma 5: Omgeving en Organisatie](#)

Elk programma is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel geeft de relatie aan tussen de maatregelen die genomen worden in 2018 en de ambities en doelen uit het huidige Waterbeheerplan. Er wordt gestart met de inhoud van het betreffende programma op hoofdlijnen (wat zijn de belangrijkste taken) en welk effect wordt hiermee beoogd (wat ervaart de omgeving ervan). In het Waterbeheerplan is dit per programma verder uitgewerkt in doelen voor de planperiode 2016-2021. In de programmabegroting wordt beschreven welke specifieke ontwikkelingen het komende jaar gaan spelen en wat de organisatie in grote lijnen gaat doen om de specifieke doelen, zoals benoemd in het Waterbeheerplan, te bereiken. In de programmabegroting worden deze maatregelen jaarlijks geconcretiseerd, waarbij het accent ligt op de bestuurlijk relevante maatregelen. Dit deel heeft dus duidelijk een meer dynamisch karakter en kan per jaar andere accenten en onderwerpen laten zien.

In het tweede deel wordt ingegaan op de financiën van het betreffende programma. De geplande investeringen en de verwachte exploitatiekosten worden in beeld gebracht. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een financiële toelichting op de [ondersteunende producten](#).

Programma 1: Waterveiligheid

Algemeen: Veilig en bewoonbaar

Wij zorgen voor de waterveiligheid in ons gebied: dat betekent de burgers en bedrijven beschermen tegen overstromingen vanuit de rivieren de Nieuwe Maas, Lek en Hollandsche IJssel en de boezemwateren. Het risico op overstromingen beperkt het hoogheemraadschap niet alleen door sterke dijken, maar ook door de gevolgen bij een eventuele overstroming (schade en slachtoffers) te beperken. Dit doen wij samen met de waterpartners en de omgeving. We laten het belang van het medegebruik van de waterkeringen nadrukkelijk meewegen.

Ontwikkelingen 2018

We werken samen met onze gebiedspartners aan de uitwerking van de voorkeursstrategie in het Deltaprogramma. Hoogwaterbeschermingsprogramma. Met de gezamenlijke waterpartners binnen Rijnmond-Drechtsteden wordt gewerkt aan een lange termijn duurzame Waterveiligheid. In het kader van de ruimtelijke ordening adviseren we o.a. over de overstroming robuust inrichten van gebieden, het omgaan met buitendijkse gebieden en het opstellen van evacuatiestrategieën (meerlaagse veiligheid). Met omgevingspartners blijven we continu in gesprek over mogelijke mee koppel kansen. We leveren bijdragen aan de ontwikkeling van de

Onze ambities

- 1.1 Vergroten van de waterveiligheid
- 1.2 Continue zorg voor de waterkeringen
- 1.3 De omgeving centraal stellen

landelijke wetgeving en aan de invoering van het nieuwe normstelsel voor de primaire waterkeringen. Wij zijn actief betrokken bij de project overstijgende verkenning (POV) macrostabiliteit, die wordt getrokken door het hoogheemraadschap Rivierenland. De project overstijgende verkenning (POV) Voorlanden wordt getrokken door het hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard en zal eind 2018 een integrale handreiking voorland opleveren welke door alle waterschappen zal worden gebruikt. De waterschappen kunnen hiermee op een generieke wijze bepalen in welke mate voorlanden een bijdrage leveren aan de veiligheid van de waterkering waardoor dijkversterkingen eventueel kunnen worden voorkomen of worden beperkt.

Project KIIK zal in het voorjaar 2018 een voorstel doen op welke wijze de geprioriteerde 'Ijsseldijken Krimpenerwaard' het beste kunnen gaan voldoen aan de veiligheidsnorm. Dit voorkeursalternatief is afgelopen twee jaar in samenwerking met bestuurlijke partners, bewoners en bedrijven tot stand gekomen, waarbij aspecten als omgevingshinder, ruimtelijke inpassing, bereikbaarheid en draagvlak worden meegewogen. Het voorkeursalternatief wordt in

het najaar 2018 bestuurlijk vastgesteld. In 2018 wordt ook een doorkijk gegeven aangaande de volgende projectfase en waarvoor een subsidieaanvraag wordt ingediend.

In het kader van de zorgplicht primaire waterkeringen wordt de wettelijke rapportage over de toestand van de primaire waterkeringen opgesteld en aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) aangeboden. Afhankelijk van de reactie van de ILT zullen wij starten met het verder optimaliseren van beheersprocessen. Naar aanleiding van een onlangs gehouden proeftoetsing zijn we al gestart met het verder optimaliseren van het inspectieproces. Er wordt invulling gegeven aan de nieuwe wettelijke beoordelingsronde (voorheen: toetsing) van de primaire en regionale waterkeringen. Als eerste zullen de dijken langs de Nieuwe Maas en de Lek worden beoordeeld. In dit kader zal, onder meer door middel van laseraltimetrie, de actuele hoogteligging van de waterkeringen worden bepaald. Hierbij wordt met behulp van een vliegtuig, uitgerust met een laser, nauwkeurig de hoogteligging van alle waterkeringen in beeld gebracht welke wordt gebruikt voor onder ander de zorgplicht en de actualisatie van onderhoudprogramma's. We hebben uiterlijk in 2023 inzicht verkregen in de mate waarin de dijken en kades aan de nieuwe landelijke en de provinciale normen voldoen.

Eind 2017 zijn alle dijkvakken uit het Meerjarenprogramma RWK 2018 en 2019 geïnventariseerd. Gewerkt wordt aan een meer programmatische aanpak. Dit betekent dat dijkvakken gebundeld worden. In 2018 wordt de voorbereiding opgepakt. Voor een aantal

dijkvakken is intensieve interactie nodig met bewoners en andere stakeholders. Pas daarna kan een concrete uitvoeringsplanning opgesteld worden.

Meerdere projecten zijn in voorbereiding. Drie projecten in de gemeente Lansingerland en één in de gemeente Zuidplas. De uitvoering van deze projecten zal waarschijnlijk in 2019/2020 plaatsvinden. Verder zijn er meerdere projecten in de gemeente Zuidplas in voorbereiding en uitvoering. Bewoners en andere belanghebbenden worden tijdig en actief betrokken bij het onderhoud en de projecten.

In 2018 zal de beleidsregel primaire waterkeringen worden opgesteld. Hieronder vallen het bouwbeleid en het beplantingsbeleid. De kosten voor eventuele meekoppelkansen worden gefinancierd door derden. Uitgangspunt is dat het hoogheemraadschap bepaalde bebouwing en beplanting in specifieke zones toestaat indien en zolang het waterveiligheidsbeleid en de specifieke situatie dit toelaat.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Ambitie: Vergroten van de waterveiligheid	
1.	Doel: We vergroten de waterveiligheid door de kans op een doorbraak en overloop van de waterkeringen te verkleinen
1.1	Dijkversterking Krachtige IJsseldijk Krimpenerwaard (KIJK): Vaststellen Voorkeurs alternatief (VKA)
1.2	Projectoverstijgende verkenning Voorlanden(POV): opleveren handreiking Voorland
2.	Doel: We vergroten de waterveiligheid door samen met gemeente Rotterdam;
2.1	Het maken van beheer afspraken voor het DWL terrein, polder de Esch, de buitendijkse gebieden en het Rivium terrein
2.2	Uitwerking provinciale project voorlandkeringen in afstemming met de gemeente Rotterdam
2.3	Deelname aan de projecten in het kader van het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden
3.	Doel: We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving.
3.1	Het houden van calamiteitenoefeningen
3.2	Het calamiteitenplan is getoetst, actueel, afgestemd met de omgeving en up-to-date

1.2 Ambitie: Continue zorg voor de waterkeringen	
4.	Doel: We hebben een actueel en compleet beeld van de toestand van de waterkeringen en de kunstwerken;
4.1	Het actualiseren van de leggers zoals voor de secundaire waterkeringen
4.2	Het uitvoeren van inspecties conform het vastgestelde inspectieplan
4.3	Actualiseren onderhoudsprogramma's
4.4.	Het vervaardigen van een digitaal terrein model van de waterkeringen door middel van laseraltimetrie
5.	Doel: We voldoen aan de landelijke eisen voor inspectie van de primaire waterkeringen (Zorgplicht);
5.1	In overleg met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) aanleveren 1e rapportage in het kader van de zorgplicht
6.	Doel: We hebben uiterlijk in 2023 inzicht verkregen in de mate waarin de dijken en kades aan de nieuwe landelijke en de provinciale normen voldoen;
6.1	Bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium (WBI);
6.2	Wettelijke beoordeling primaire waterkeringen;

6.3	Wettelijke toetsing regionale waterkeringen (boezemkaden);
6.4	Initiëren grondonderzoek primaire- en regionale waterkeringen
7.	Doel: We beheren de waterkeringen en kunstwerken efficiënt en effectief, op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen.
7.1	Het onderhoud van de waterkeringen geschiedt conform de bestaande onderhoudsprogramma's, en betreft onder andere de volgende kadevakken: 7.1.1 Voorbereiding van 4 interactie projecten (, 3 in gemeente Lansingerland en 1 in gemeente Zuidplas) 7.1.2 Uitvoering van 12 km dijkvakken.

1.3 Ambitie: De omgeving centraal stellen	
8.	Doel: We zorgen voor een soepel verloop en beperken de hinder voor de omgeving bij de uitvoering van onderhoud aan de waterkeringen.
8.1	Klachten en meldingen worden zo veel als mogelijk voorkomen;
8.2	Klachten en meldingen worden actief en binnen de geldende servicenorm afgehandeld.
9.	Doel: We staan medegebruik van waterkeringen toe, waar mogelijk en gewenst;
9.1	Afronding van de beleidsregel primaire waterkeringen
9.2	Actualiseren beleidsregels/algemene regels
10.	Doel: We zijn open transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden.
10.1	Vast te stellen leggers, beleidsregels en algemene regels worden via de website voor derden beschikbaar gesteld.

Financiën

Wat gaat het kosten?

Netto-kosten per beleidsproduct

Bedragen x € 1.000

Programma 1: Waterveiligheid	VJN 2017 jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2018
Eigen plannen	298	207	-91
Plannen van derden	163	178	15
Beheersinstrumenten waterkeringen	1.523	1.757	235
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.555	10.533	-21
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	276	283	7
Totaal Programma 1: Waterveiligheid	12.814	12.959	145

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018 stijgen de geraamde lasten van programma 1 met € 145.000.

Deze stijging wordt veroorzaakt door hogere kapitaallasten (€ 130.000), hogere doorberekende personeelslasten (€ 125.000 door de verwachte CAO-loonsverhoging) en hogere indirecte kosten (€ 177.000). Daarentegen daalt de bijdrage aan het HWBP Deltafonds. In de toelichting per beleidsproduct zullen alleen de afwijkingen ten opzichte van de voorjaarsnota 2017 worden toegelicht die worden veroorzaakt door "beïnvloedbare" kosten.

Toelichting beleidsproducten

Aanleg en onderhoud waterkeringen

De bijdrage aan het HWBP Deltafonds is met € 287.000,- verlaagd. Deze daling is meerjarig, namelijk voor 2019 € 1.387 miljoen, 2020 € 387.000 en 2021 € 1.087 miljoen.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Waterveiligheid:

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
HWBP	9.994	0	1.938	478	7.578
Uitvoering Gouderak (KIJK)	210.750		27.500		183.250
Subsidie Gouderak (KIJK)	-200.900		-24.750		-176.150
Uitvoering Zuidplas/Capelle	956			478	478
Subsidie Zuidplas/Capelle	-812		-812		
Uitvoering pov Voorlanden	785	785			
Subsidie pov Voorlanden	-785	-785			
Reconstructie primaire wk	2.400	600	600	600	600
Reconstructie regionale wk	7.140	1.510	1.910	1.855	1.865
Totaal Programma 1	19.534	2.110	4.448	2.933	10.043

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Reconstructie primaire waterkeringen

De investeringen in constructies van de primaire waterkeringen (€ 600.000) die in 2018 plaatsvinden, lichten we toe in hoofdstuk 9 bij het onderwerp verzamelkredieten programma 1.

Reconstructie regionale waterkeringen

In 2018 worden reconstructies voorbereid en opgestart en vindt de uitvoering van werkzaamheden aan 12 km dijkvakken plaats waarvan drie in gemeente Lansingerland en één in gemeente Zuidplas.

Programma 2: Watersysteem

Algemeen: Voldoende, schoon en aantrekkelijk water

Wij streven naar voldoende, schoon en aantrekkelijk water. Daarom beheren wij het watersysteem dusdanig dat het land geschikt en aantrekkelijk blijft om te wonen, werken en recreëren. De inrichting en het functioneren van het watersysteem wordt zo goed mogelijk afgestemd op de verschillende watergebruikers in ons beheergebied. Daartoe sturen we het water door een afgewogen bemaling. We beheren en onderhouden de watergangen waarbij een gezonde balans is tussen waterkwantiteit en - kwaliteit alsook tussen grond- en oppervlaktewater. Dit doen we in overleg met de omgeving en met een verantwoord evenwicht tussen kosten en baten. We participeren actief bij veranderingen in de ruimtelijke ordening en anticiperen op toekomstige klimaatontwikkelingen.

Ontwikkelingen 2018

We gaan in 2018 door met het, in samenwerking met andere partijen, realiseren van onze doelen, zowel in de stad als op het platteland. Om uiteindelijk in 2021 de gestelde doelen gerealiseerd te hebben, worden ook dit jaar diverse fysieke maatregelen uitgevoerd die ons watersysteem verder op orde gaan brengen en optimaliseren. Met de meeste van deze maatregelen voorkomen we zoveel mogelijk de wateroverlast en/of verbeteren we de waterkwaliteit.

Onze ambities

- 2.1 Optimaal en transparant watersysteembeheer**
- 2.2 Via een gebiedsgerichte aanpak van wateropgaven naar oplossingen**
- 2.3 De omgeving centraal stellen**

Hiernaast worden er verschillende onderzoeken uitgevoerd naar verbetermogelijkheden van ons grond- en oppervlaktewatersysteem. Deze onderzoeken vormen de basis voor toekomstig beleid. Ook dit jaar wordt gewerkt aan nieuwe peilbesluiten voor verschillende gebieden. Het peilbeheer wordt verder geoptimaliseerd zonder hierbij concessies te doen aan de kaders van de vastgestelde peilbesluiten.

Het beheer en onderhoud van onze (hoofd)watergangen wordt zoveel mogelijk in samenwerking met onze partners uitgevoerd. We streven hierbij naar efficiënt, omgevingsgerichtheid en duurzaam onderhoud. Voor de (overige) watergangen wordt conform de “Implementatie Visie Onderhoud” gewerkt aan nieuw beleid binnen het programma Visie Onderhoud Watergangen.

We zorgen ervoor dat in de plannen van derden water volwaardig wordt meegenomen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

2.1 Ambitie: Optimaal en transparant watersysteembeheer	
11.	Doel: We houden het gebied bewoonbaar en bruikbaar, voorzien in de waterbehoefte en bevorderen de waterkwaliteit door een afgewogen en energie-efficiënt peilregime;
11.1	Vaststellen van het peilbesluit Overschie
11.2	Vorbereiden van het peilbesluit polder Prins Alexander
11.3	Opstellen peilbesluiten voor natuurgebieden Krimpenerwaard
11.4	Vorbereiden van het peilbesluit Polder Capelle
11.5	Aanbieden rapportage evaluatie peilbeheer
11.6	Uitvoeren van de meetplannen waterkwantiteit en waterkwaliteit
11.7	Uitvoeren Deltabeslissing Zoetwater: <ul style="list-style-type: none"> 11.7.1 Bepalen waterbeschikbaarheid in twee deelgebieden 11.7.2 Deelnemen aan Slim Watermanagement (regie: RWS) 11.7.3 Opzetten meetstrategie voor Chloride 11.7.4 Bijdragen aan onderzoek Permanente Oostelijke Aanvoer
11.8	We ontwikkelen visies op de thema's watervoorziening, bodemdaling, grondwater en ruimtelijke adaptatie
11.9	Vaststellen van de Nota Watersystemen
11.10	Vaststellen van de beleidsuitwerking peilbeheer
12.	Doel: We beheren de watergangen en kunstwerken efficiënt en effectief op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen;
12.1	Uitvoeren dagelijks onderhoud watergangen: <ul style="list-style-type: none"> • Actualiseren en publiceren van de kaart van de Eco- kleurenkoers • Opstellen integrale beheerplannen in de gemeenten Zoetermeer, Lansingerland en Capelle a/d IJssel
12.2	Uitvoeren buitengewoon onderhoud watergangen: In 2018 zal in circa 49 km. watergang buitengewoon onderhoud worden uitgevoerd. Hierbij komt naar verwachting circa 105.000 m ³ baggerspecie vrij.

12.3	Implementeren visie onderhoud watergangen: 12.3.1. Enkel opstellen en vaststellen kader watersysteembelangen overige watergangen 12.3.2 Uitvoeren gebiedsgerichte verkenning integraal onderhoud in de Polder Esse, Gans- en Blaardorp
12.4	Renoveren of vervangen kunstwerken 12.4.1 Start met renovatie van gemaal Westeinde; 12.4.2 Start met renovatie van gemaal Aquarium;
12.5	Actualiseren beheerregister en legger oppervlaktewatersysteem
12.6	Uitvoeren meetplan project Inzicht in Baggeraanwas
12.7	De technische infrastructuur voor efficiëntere besturing gemalen (energiereductie) zal operationeel zijn en worden getest en geëvalueerd met de pilot benutten onbalans op energiemarkt (PEEEKS).
13.	Doel We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving.
13.1	Het calamiteitenbestrijdingsplan Regionale watersystemen zal zijn getoetst, en geactualiseerd en beschikbaar zijn. Het Calamiteitenbestrijdingsplan Waterkwaliteit zal zijn getoetst, en geactualiseerd en beschikbaar zijn.

2.2 Ambitie: Via een gebiedsgerichte aanpak van wateropgaven naar oplossingen	
14.	Doel: We weten wat de knelpunten zijn voor zowel waterkwaliteit, waterkwantiteit en grondwater in het gebied;
14.1	Vorbereiden watersysteemanalyse van de Zuidplaspolder
14.2	Vorbereiden en uitvoeren van de watersysteemanalyse van de boezem (Rotte, Ringvaart en Vaart Bleiswijk)
14.3	Opstellen beleidsuitwerking grondwater
14.4	We voeren samen met gemeenten klimaatstresstests uit in het kader van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.
15.	Doel: We integreren water in ruimtelijke en beleidsplannen zodat het volwaardig wordt meegenomen en waar nodig sturend is;
15.1	We werken samen met Provincie Zuid-Holland en de gemeente Zuidplas aan de vermindering van de problematiek van het Restveengebied Zuidplaspolder
15.2	We adviseren bij nieuwe vraagstukken voor herinrichting in de Zuidplaspolder (o.a. Rode en Groene Waterparel).
15.3	We denken mee en adviseren bij het project Rivier als Getijddepark.
15.4	We werken met de gemeente Rotterdam mee aan de uitvoering van het Programma Rivieroever (Binnenrotte).
15.5	De mitigerende maatregelen met betrekking tot het verdiepen van de Nieuwe Waterweg & Botlek worden voorbereid.

15.6	We leveren inbreng in de voorbereiding van de aanleg van de Rijksweg A16 (contractvorming en aanbesteding).
15.7	We leveren inbreng in de voorbereiding van de aanleg van de Rijksweg A20 Gouda- Nieuwerkerk a/d IJssel (initiatieffase)
15.8	We leveren inbreng in het proces van ontwikkeling van omgevingsvisies van het Rijk, de provincie en gemeenten.
16.	Doel: We voorkomen zo veel mogelijk wateroverlast en beperken schade;
16.1	In het kader van het programma Wateroverlastopgave Rotterdam voeren we de volgende maatregelen uit: 16.1.1 Voorbereiding en uitvoering (deel)projecten in kader van Klimaatbestendige Agniesebuurt (SPONGE) 16.1.2 Voorbereiding en start realisatie project Essenburgpark 16.1.3 Herinrichting van de Robert Fruinstraat (Waterbestendige straat) 16.1.4 Herinrichting Coolsingel 16.1.5 Urban Waterbuffer Het Nieuwe Instituut (Museumpark) 16.1.6 Binnenstedelijke Rotte: deelprojecten Linker Rottekade, Crooswijks Bocht en Leuvekolk 16.1.7 Klimaatbestendige omgeving Hildegardiskerk 16.1.8 Duurzaam Schouwborgplein (Seven Square Endeavour)
16.2	In het kader van het uitvoeringsprogramma Zuidplaspolder voeren we de volgende maatregelen uit: 16.2.1 Realisatie stuw Spoorstoot 16.2.2 Voorbereiden en uitvoeren lokale watersysteemoptimalisatie nabij de Moordrechtboog 16.2.3 Aanpassing besturing gemalen (gemaal Bic hoogt inregelen op bemaling gemaal 4 ^{de} Tocht)
16.3	In het kader van het uitvoeringsprogramma Polder Bleiswijk voeren we de volgende maatregel uit: 16.3.1 Realisatie gemaal Bergweg-zuid
16.4	Herijken van de uitvoeringsprogramma's Zuidplaspolder en Polder Bleiswijk
16.5	Verkenning alternatieven verbetering afvoer Polder Zestienhoven (gemaal Achterdijks)
17.	Doel: We verbeteren de waterkwaliteit van de KRW-waterlichamen;
17.1	We werken aan de uitvoering van het programma Kaderrichtlijn Water (KRW) 2016-2021, waaronder de volgende maatregelen: 17.1.1 Realisatie van natuurvriendelijke oevers door derden toekenning van subsidie. 17.1.2 Realisatie oeverinrichting Rotte 17.1.3 Voorbereiding en start uitvoering Integraal plan Bleiswijkse Zoom 17.1.4 Onderzoek naar het waterlichaam Zuidplas
18.	Doel: We houden de waterkwaliteit ten minste op het huidige niveau en verbeteren deze waar mogelijk;
18.1	We participeren in de landelijke ontwikkeling van het afleiden van doelen overige wateren;
18.2	We dragen met advies en financiële middelen bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit in stedelijk gebied.

19.	Doel: We hebben een duurzaam, robuust en kosteneffectief watersysteem in de Krimpenerwaard gerealiseerd, gericht op de functies in het gebied, zoals agrarisch gebruik en in het bijzonder nieuwe natuur.
19.1	We werken actief mee aan en adviseren bij de uitvoering van de Gebiedsovereenkomst Veenweiden Krimpenerwaard
19.2	Herijken van het uitvoeringsprogramma Watergebiedsplan Krimpenerwaard

2.3 Ambitie: De omgeving centraal stellen	
20.	Doel: We staan open voor meervoudig gebruik van het watersysteem door burgers en bedrijven, waar mogelijk;
20.1	We stellen beleidsuitgangspunten en richtlijnen op voor het meervoudig gebruik van het watersysteem door burgers en bedrijven
21.	Doel: We voeren het vaarwegbeheer uit voor enkele regionale vaarwegen;
21.1	We voeren de taken en maatregelen uit als overeengekomen met de provincie.
22.	Doel: We hebben actueel inzicht in de toestand van de aangewezen zwemwateren en leveren onze bijdrage aan veilig zwemwater;
22.1	De zwemwaterkwaliteit wordt gedurende het zwemseizoen gemonitord en de data worden met de provincie gedeeld via het zwemwaterportaal;
22.2	We werken in samenwerking met Staatsbosbeheer aan de verbetering van de waterkwaliteit van de zwemplas Krimpenerhout in het kader van het programma Kwaliteitsimpuls Krimpenerhout van de Groenalliantie Midden-Holland.
23.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden.
23.1	We stellen waterkwaliteitsdata via internet beschikbaar voor derden.

Financiën

Wat gaat het kosten?

Netto-kosten per beleidsproduct

Bedragen x
€ 1.000

Programma 2: Oppervlakte- en grondwater	VJN 2017 jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2018
Eigen plannen	2.988	3.119	131
Plannen van derden	151	156	6
Beheersinstrumenten watersystemen	1.611	1.626	16
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	7.409	7.066	-343
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	4.824	4.861	37
Beheren hoeveelheid water	8.672	8.719	47
Calamiteitenbestrijding watersystemen	177	181	3
Monitoring watersystemen	1.348	1.352	4
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	600	1.037	437
Totaal Programma 2: Oppervlakte- en grondwater	27.780	28.119	339

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018 stijgen de geraamde lasten van programma 2 met € 339.000. Om de Oude Snelle Sluis te kunnen amoveren is het budget voor beleidsproduct inrichting en onderhoud vaarwegen en havens met € 375.000 verhoogd. De doorberekende personeelslasten stijgen met € 120.000 (door de verwachte CAO loonsverhoging) en de indirecte kosten stijgen met € 300.000. De kapitaallasten dalen met € 430.000, met name veroorzaakt door lagere rente). In de toelichting per beleidsproduct zullen alleen de afwijkingen ten opzichte van de voorjaarsnota 2017

worden toegelicht die worden veroorzaakt door “beïnvloedbare” kosten.

Toelichting beleidsproducten

Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen & Beheer hoeveelheid water

De onderhoudsbudgetten zijn op basis van het jaarlijkse onderhoudsplan naar beter inzicht begroot. De budgetten binnen beleidsproduct “aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen”

zijn verlaagd en de budgetten van beleidsproduct “beheer hoeveelheid water” zijn met hetzelfde bedrag verhoogd.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voeren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Oppervlakte- en grondwater:

Bedragen x € 1.000

Investing	Totaal	2018	2019	2020	2021
Wateroverlastopgave	13.336	0	3.850	4.736	4.750
Verbeteringen Stedelijk Water	1.050	150	300	300	300
Peilbesluiten en leggers	1.250	150	250	400	450
Renovatie kunstwerken WS	3.700	1.000	900	900	900
Materieel HHSK	320	0	0	320	0
Totaal Programma 2	19.656	1.300	5.300	6.656	6.400

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Wateroverlastopgave

Dit investeringsplan bestaat uit twee delen. Enerzijds een investeringsplan voor de Wateroverlastopgave waarvoor het hoogheemraadschap aan de lat staat. Dit betreft het uitvoeren van een pakket aan maatregelen dat volgens het Nationaal Bestuursakkoord Water moet worden genomen om te voldoen aan de normering. Hierdoor wordt de waterstaatkundige structuur versterkt in het hele beheersgebied van het hoogheemraadschap. De wateropgave wordt ook wel gezien als het vervolg op het voormalige programma “Peil 2010”.

Een deel van het investeringsplan is bestemd voor bijdragen aan initiatieven voor dit doel vanuit gemeente Rotterdam. Vooralsnog is het investeringsplan dat bedoeld is voor de bijdrages voldoende.

Verbeteringen stedelijk water

De stedelijke waterplannen worden gebruikt om al onze doelen in de betreffende stad, dus die in het kader van het NBW, de KRW en het onderhoud, afgestemd en in samenwerking met de gemeente te kunnen realiseren. Bemensing en financiering vinden plaats vanuit de hiervoor beschikbare formatie en middelen. In dit investeringsplan is ook de aanleg van natuurvriendelijke oevers opgenomen, voor zover die geen onderdeel zijn van het zelfstandig programma KRW.

Peilbesluiten en leggers

Deze investeringen worden aangewend voor de realisatie van de peilbesluiten. De eisen aan de watergangen met de onderhoudsverplichtingen worden vastgelegd in de legger.

Renovatie van kunstwerken en watersystemen

Deze kredieten zijn voor de renovatie van de gemalen en/of de kunstwerken die op grond van een onderhoudsplanning worden uitgevoerd. In hoofdstuk 9 paragraaf verzamelkredieten programma 2 staan de verwachte werkzaamheden 2018 toegelicht.

Materieel HHSK

Het betreft de investeringen in materieel die worden ingezet bij het uitvoeren van de beheerstaken van het waterschap. Het materieel omvat onder meer machines, aanhangwagens, zoutstrooiers, tractoren, boten en pompen.

Programma 3: Afvalwater

Algemeen Zuiver water

Wij zorgen voor schoon oppervlaktewater door het afvalwater van huishoudens en bedrijven te transporteren en te zuiveren, zodat het veilig kan worden geloosd in de rivier of op de sloot. We dringen verontreinigde waterstromen naar oppervlaktewater terug en stimuleren het verminderen van ongewenste lozingen op de riolering. Dit doen we in nauwe samenwerking met onze waterpartners.

Ontwikkelingen 2018

De activiteiten binnen het programma zijn gericht op het nog efficiënter, doelmatiger en duurzamer beheren van de afvalwaterketen. Hiervoor worden alle beschikbare instrumenten zoals nieuwbouw en renovatie, assetmanagement, samenwerking met de waterpartners en informatietechnologie, ingezet. Voor beperking van emissies naar oppervlaktewater wordt nadrukkelijk de samenwerking gezocht met agrarische bedrijven en hun sectororganisaties.

Op het gebied van energie en duurzaamheid is in 2018 de realisatie van Themista en de voorbereiding en uitvoering van enkele maatregelen uit het energie efficiency plan gepland.

Onze ambities

- 3.1 Doelmatige, doeltreffende en robuuste systemen voor afvalwaterverwerking
- 3.2 Samenwerking en innovatie voor een duurzame en klimaatbestendige afvalwaterketen
- 3.3 Schoner water door vermindering van emissies

In 2018 wordt voor het hoogheemraadschap de strategie opgesteld waarin wordt aangegeven op welke wijze het hoogheemraadschap invulling geeft aan de doelstelling om in 2025 energieneutraal te zijn.

Daarnaast lopen er diverse lokale en regionale duurzaamheidsinitiatieven op het gebied van energie, klimaat en de circulaire economie waar het hoogheemraadschap actief een bijdrage aan levert.

De plannen die voortkomen uit de samenwerking binnen de zuiveringsregio's worden conform de afspraken uitgewerkt. Naast de gemeenten zijn de drinkwaterbedrijven hier steeds intensiever bij betrokken.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

3.1 Ambitie: Doelmatige, doeltreffende en robuuste systemen voor afvalwaterverwerking	
24.	Doel: we waarborgen de kwaliteit van het effluent van de awzi's en voldoen altijd aan de wettelijke eisen
24.1	Hercertificering voor Kwaliteit, Arbo, Milieu en Energie.
24.2	Op de awzi Berkenwoude wordt de realisatie van een buffertank en de waterharmonica afgerond.
24.3	In 2018 wordt een deel van de online apparatuur vervangen op de awzi's.
24.4	Afronden renovatiewerkzaamheden awzi Haastrecht.
24.5	Start vervangen online meetapparatuur op awzi's
25.	Doel: we beheren de zuiveringskringen efficiënt en effectief op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen
25.1	Voorbereiding afronden voor renovatie en optimalisatie slibvergisting, inkomende waterlijn, slibontwatering en luchtbehandeling awzi Kralingseveer.
25.2	Voorbereiding vervanging beluchtinstallatie en diverse renovatiewerkzaamheden awzi Groenendijk en Kortenoord.
25.3	Het assetmanagement bij Afvalwaterketen wordt in een gezamenlijk programma met WS verder doorontwikkeld. In 2018 o.a. implementatie van een module voor lange termijn asset planning.
26.	Doel: we benutten informatietechnologie en procesautomatisering optimaal voor een stabiel zuiveringsproces en betere prestaties
26.1	Uitvoering van de in het beveiligingsplan 2018 opgenomen zogenaamde BIWA-maatregelen met betrekking tot de procesautomatisering en fysieke beveiliging van de afvalwaterzuiveringen en rioolgemalen.
26.2	Via het Waterschapshuis actief bijdragen aan het project 'Doorontwikkeling Z-Info'.
26.3	Optimalisatie en doorontwikkeling van de, binnen de afvalwaterketen gebruikte, procesautomatisering en informatiesystemen. 26.3.1 Optimaliseren instelling rioolgemalen in de Krimpenerwaard. 26.3.2 In samenwerking met de gemeente Zuidplas een koppeling ontwikkelen om op operationeel niveau actuele informatie over gemeentelijke rioolgemalen en rioolgemalen het hoogheemraadschap te delen. 26.3.3 Het gebruik van het onderhoudsinformatiesysteem Ultimo dat sinds 2016 in gebruik is, zal verder worden geoptimaliseerd en doorontwikkeld onder meer op het gebied van de mobiele app en lange termijn assetplanning. 26.3.4 Middels het tekeningenbeheersysteem Meridian dat in 2017 in gebruik is genomen, wordt een opschoonactie uitgevoerd van de tekeningen die binnen AWK beschikbaar zijn.
27.	Doel: we voldoen met de transport- en zuiveringssystemen voor 100% aan de afspraken in de afvalwaterakkoorden

27.1	Ondertekenen van afvalwaterakkoorden met gemeente Gouda en Zoetermeer en opstellen afvalwaterakkoord gemeente Krimpenerwaard voor zuiveringskring Bergambacht en Ammerstol.
28.	Doel: we treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving
28.1	Uitvoeren trainingen en oefening in het kader van calamiteiten.
29.	Doel: we zijn open en transparant en stellen ons beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden
29.1	aanleveren alle benodigde gegevens over het transport en zuiveringsproces aan: 29.1.1 onze samenwerkingspartners in de keten; 29.1.2 het bevoegde gezag; 29.1.3 ten behoeve van diverse landelijke monitoren en bedrijfsvergelijkingen.

3.2 Ambitie: Samenwerking en innovatie voor een duurzame en klimaatbestendige afvalwaterketen	
30.	Doel: we bundelen de krachten met waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven om zodoende een samenhangend en doelmatig werkend (afval)waterketensysteem te realiseren en daarnaast samen de efficiency-doelstellingen uit het Bestuursakkoord Water
30.1	Deelname aan Regionale Energiestrategie Midden-Holland en opstart andere regio's.
30.2	Afronding onderzoek en business case gebruik restwarmte awzi Kralingseveer voor nieuw kantoor Evides.
30.3	Implementatie van de strategie voor de Rotterdamse afvalwaterketen 30.3.1 Uitwerken van diverse voorbeeldprojecten en onderzoeken 30.3.2 Opstellen van een transitieplan circulaire waterketen regio Rotterdam; 30.3.3 Afronden van regionale studie afvalwaterketen 30.3.4 Uitbreiding van de samenwerking RoSA met Evides
30.4	Opstellen verkenning oas awzi Bergambacht en awzi Ammerstol
30.5	Uitvoeren onderzoek RO Schuwacht fase 2 samen met drinkwaterbedrijf Oasen, de gemeente Krimpenerwaard, de gemeente Krimpen aan den IJssel en het hoogheemraadschap.
31.	Doel: we voldoen aan het Klimaatakkoord 2010-2020 door de energie efficiëntie van de zuiveringskringen jaarlijks met 2% te vergroten en in 2020 minimaal 40% van de energiebehoefte uit eigen duurzame opwekking te halen
31.1	Start realisatie van de installatie Themista op de awzi Kralingseveer.
31.2	Opstellen strategie op welke wijze het hoogheemraadschap invulling geeft aan de doelstelling om in 2025 energieneutraal te zijn.
31.3	Start aanpassing luchtbehandeling zuivering Kralingseveer.
32	Doel: we winnen nuttige grondstoffen terug uit het afvalwater, zoals fosfaat

32.1	Afronding van 1e fase onderzoek voor terugwinnen van metalen uit afvalwater, slib en vliegas.
32.2	Eerste verkenning mogelijkheden zoetwaterfabriek Kortenoord wordt afgerond.

3.3 Schoner water door vermindering van emissies

33.	Doel: we minimaliseren, in samenwerking met andere waterschappen, gemeenten en sectororganisaties, de emissies van stoffen aan de bron, zodat deze geen beperkende factor meer vormen voor het bereiken van chemische en ecologische waterkwaliteitsdoelstellingen
33.1	Uitvoeren van de maatregelen zoals die genoemd zijn in het Emissie-jaarplan 2018 dat voortvloeit uit het Uitvoeringsplan Emissiebeheer 2018-2021.
33.2	De agrariërs gaan in de Krimpenerwaard in werkgroepen aan de slag met de maatregelen van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer Krimpenerwaard.
33.3	Voor het behalen van de doelstellingen van de emissieloze kas geeft het hoogheemraadschap na overleg met de glastuinders invulling aan de Gebiedsgerichte Aanpak. Méér meten, beter informeren en advies op maat maken deel uit van deze aanpak.
34.	Doel: we onderzoeken samen met andere partijen de mogelijkheden om de belasting van het oppervlaktewater door stoffen die risico's kunnen vormen voor het watersysteem en gebruikers, zoals gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en microplastics te verminderen
34.1	AquaReUse wordt door de tuinders uitgebreid met een module voor de afbraak van gewasbeschermingsmiddelen in het afvalwater.
34.2	Verkenning verwijderen medicijnresten en organische microverontreinigingen awzi Kortenoord (vierde trap) wordt afgerond.
34.3	Start studie awzi's die lozen op het watersysteem van de Krimpenerwaard (mogelijkheden van verbeteringen awzi's in beeld krijgen). Heroverweging centrale en decentrale zuivering wordt hierbij betrokken.

Financiën

Wat gaat het kosten?

Netto-kosten per beleidsproduct

Bedragen x € 1.000

Programma 3: Afvalwaterketen en emissies	VJN 2017 jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2018
Eigen plannen	402	579	177
Plannen van derden	12	16	4
Getransporteerd afvalwater	4.507	4.431	-76
Gezuiverd afvalwater	12.540	12.795	255
Verwerkt slib	5.228	5.259	30
Afvalwaterbehandeling door derden	12.503	12.528	25
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	535	236	-300
Aanpak diffuse emissies derden	118	53	-65
Totaal Programma 3: Afvalwaterketen en emissies	35.845	35.897	52

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018 stijgen de geraamde lasten van programma 3 met € 52.000.

De “beïnvloedbare” kosten dalen met € 45.000 en de kapitaallasten dalen met € 150.000. Hier tegenover stijgen de doorberekende personeelslasten met € 182.000 (door de verwachte cao loonstijging) en stijgen de indirecte kosten met € 65.000.

In de toelichting zullen alleen significante afwijkingen op de “beïnvloedbare” kosten ten opzichte van de voorjaarsnota 2017 worden toegelicht.

Toelichting beleidsproducten

De stijgingen bij de beleidsproducten komt door hogere doorberekende personeelslasten en door de CAO- verhoging. De beleidsproducten *Eigen plannen* en *Gezuiverd afvalwater* zijn gestegen en *Rioleringsplannen en subsidie-lozingen* gedaald, als gevolg van verschuiving van uren. De uren zijn verschoven omdat ook de uren naar beter inzicht zijn begroot.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma afvalwaterketen:

Bedragen x € 1.000

Investering	Totaal	2018	2019	2020	2021
Renovatie awzi's	13.960	3.685	4.775	3.500	2.000
Renovatie transportstelsels	100	0	0	0	100
Uitv. studies en efficiëntiepl	500	125	125	125	125
Bijdragen aan gemeenten	1.610	830	780	0	0
Bijdrageregelingen	460	160	100	100	100
Totaal Programma 3	16.630	4.800	5.780	3.725	2.325

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Renovatie awzi's

Er wordt gestart met het vervangen van de online meetapparatuur op de awzi's. Voor de awzi Kralingseveer worden aanpassingen van de luchtbehandeling, groot onderhoud aan de slibvergisting en aanpassing van de inkomende waterlijn voorbereid. Voor de awzi Kortenoord en de awzi Groenendijk wordt de vervanging van de beluchting voorbereid.

Renovatie transportstelsels

Op de korte termijn zijn geen renovaties in het transportstelsel en van de rioolgemalen voorzien.

Uitvoering studies en efficiëntieplannen

Deze investeringen zijn in de meerjarenbegroting opgenomen voor het uitvoeren van de aanpassingen voortvloeiend uit de energie-efficiëntie plannen.

Bijdragen aan gemeenten

Bijdragen aan de gemeenten voor de renovatie van rioolgemalen in het beheer van de gemeenten. Het betreft hier gemalen en

persleidingen in de gemeente, Capelle aan den IJssel en Rotterdam. De jaren van voteren en de hoogte van onze bijdragen worden jaarlijks aangepast aan de hand van de bijgestelde plannings van de beherende gemeenten.

Bijdrageregelingen

Bijdragen aan gemeenten om verbeteringen in de afvalwaterketen te realiseren.

Programma 4: Wegen

Algemeen: Veilig wegennetwerk

Schieland en de Krimpenerwaard draagt bij aan een betrouwbaar verkeersnetwerk in het landelijk gebied van de Krimpenerwaard. Het accent ligt op de thema's verkeersveiligheid en doelmatig onderhoud van de rijbaan. Ons streven de wegentaak over te dragen aan de gemeenten, blijft onverminderd. Door intensief samen te werken met partners beogen we lagere maatschappelijke kosten. De organisatie is zich bewust van de belangen van de omgeving.

Ontwikkelingen 2018

Schieland en de Krimpenerwaard beheert de lokale wegen in de Krimpenerwaard. De intensiteit van het wegverkeer in de Krimpenerwaard neemt toe: zwaarder vracht- en landbouwverkeer, maar ook meer recreanten op de fiets. In het wegenbeheer staan veiligheid en kwaliteit centraal en wordt rekening gehouden met het gehele wegennetwerk in de regio Midden-Holland en het steeds zwaarder wordende vrachtverkeer.

Samenwerking met de omgeving en partners wordt steeds belangrijker om het wegbeheer doelmatig uit te voeren, de kosten te beheersen en de verkeersveiligheid voor alle weggebruikers te waarborgen. Bij het uitvoeren van wegreconstructies en het vervangen van wegbruggen worden duurzame oplossingen

Onze ambities

- 4.1 Doelmatig uitvoeren van wegbeheer gericht op de bereikbaarheid van wegen
- 4.2 Bijdragen aan een betrouwbaar en veilig wegennetwerk
- 4.3 Wegbeheer afstemmen op de omgeving en de gebruiksfuncties

onderzocht en waar mogelijk binnen de projecten toegepast. Bewoners en andere belanghebbenden worden tijdig en actief betrokken bij het uit te voeren onderhoud en de projecten.

De omgeving en het gebruik van het wegennetwerk is de afgelopen jaren veranderd. De intensiteit is toegenomen en veiligheid is een steeds belangrijker maatschappelijk onderwerp. In 2018 wordt het in 2011 opgestelde categoriseringsplan geëvalueerd en waar nodig herzien.

Het in 2017 geïmplementeerde onderhoudsmanagementsysteem wordt gevuld met de belangrijkste areaal- en objectgegevens. De inspecties van de wegen en bruggen worden planmatig uitgevoerd. Aan de hand van de hieruit voortvloeiende informatie wordt een meerjarenonderhoudsprogramma opgesteld

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

4.1 Ambitie: Doelmatig uitvoeren van wegbeheer gericht op de bereikbaarheid van wegen	
35.	Doel: We waarborgen continu de bereikbaarheid van de weg, zodat weggebruikers zich veilig kunnen verplaatsen;
35.1	Uitvoeren van inspecties conform het inspectieplan;
35.2	Actualiseren van de onderhoudsprogramma's wegen en kunstwerken;
35.3	Uitvoeren van dagelijks onderhoud, groot onderhoud en reconstructies aan de wegen, bermen en bebakening.
36.	Doel: We besparen kosten en verhogen de kwaliteit van dienstverlening door integrale taken samen uit te voeren met medeoverheden;
36.1	intensivering van de samenwerking met gebiedspartners;
36.2	participatie in landelijke en regionale werkgroepen;
36.3	Continueren en uitbreiden gezamenlijke gladheidsbestrijding in de Krimpenerwaard.
37.	Doel: We hebben binnen de planperiode duidelijkheid over de taakoverdracht;
37.1	We voeren een nadere verkenning van de overdracht wegentaak uit;
37.2	Op ambtelijk en bestuurlijk niveau vindt er afstemming plaats met gemeenten.
38.	Doel: We beheren de wegen en kunstwerken efficiënt en effectief, op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen.
38.1	Implementatie van essentiële onderdelen van assetmanagement; voor wegen en wegbruggen.

4.2 Ambitie: Bijdragen aan een betrouwbaar en veilig wegennetwerk	
39.	Doel: We voorkomen ongevallen door onveilige situaties aan te pakken;
39.1	Bij reconstructieprojecten worden wegen ingericht volgens het vastgestelde categoriseringsplan en Duurzaam Veilig;
39.2	We verlenen vergunningen o.b.v. wegenverordening.
40.	Doel: We dragen bij aan een wegennetwerk van voldoende kwaliteit;
40.1	De wegen worden op een doelmatige wijze onderhouden waarbij de verkeersveiligheid leidend is.
41.	Doel: We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving.
41.1	uitvoeren preventieve gladheidsbestrijding in samenwerking met gemeenten;
41.2	afhandelen klachten en meldingen binnen de geldende servicenormen;
41.3	voorkomen van langdurige stremmingen door een vlotte afhandeling van incidenten.

4.3 Ambitie: Wegbeheer afstemmen op de omgeving en de gebruiksfuncties

42.	Doel: We betrekken de omgeving bij de realisatie van onze projecten en maatregelen;
42.1	Verzorgen van doelgerichte communicatie naar burgers en bedrijven bij uitvoeringsprojecten;
42.2	Uitvoeren burgerparticipatie bij locaties waar verkeersveiligheid moet worden verbeterd;
42.3	Opstellen en bekendmaken tijdelijke verkeersbesluiten.
43.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden.
43.1	Inventarisatie van beheergegevens en beschikbaar stellen hiervan via internet;
43.2	Implementatie van softwarepakket voor beheer en onderhoud van het wegenareaal in bedrijfsvoering.

Financiën

Wat gaat het kosten?

Netto-kosten per beleidsproduct

Bedragen x € 1.000			
Programma 4: Wegenbeheer	VJN 2017 jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2018
Eigen plannen	39	40	2
Plannen van derden	24	24	0
Beheersinstrumenten wegen	150	116	-33
Aanleg en onderhoud wegen	3.576	3.457	-119
Wegenverkeersregeling en-verkeersveiligheid	431	439	7
Totaal Programma 4: Wegenbeheer	4.220	4.076	-144

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018 dalen de geraamde lasten van programma 4 met € 144.000.

Dit voornamelijk toe te schrijven aan de daling van de kapitaallasten met € 165.500 en een stijging van indirecte kosten met € 22.000.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Waterveiligheid:

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Duurzaam veilig	1.000	0	0	1.000	0
Reconstructie polderwegen	7.760	1.800	1.900	1.800	2.260
Vervanging wegbruggen	2.825	800	725	625	675
Materieel HHSK	880	323	197	120	240
Totaal Programma 4	12.465	2.923	2.822	3.545	3.175

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Reconstructie polderwegen

Voor 2018 staat de volgende reconstructies gepland:

Schoonouwenweg kort + lang en de Bergweg Noord. Dit is een reguliere reconstructie in verband met einde levensduur van de constructie. Franse kade (levensduurverlengend onderhoud) in verband met eventuele herziening van categoriseringsplan wegen. Oosteinde (levensduurverlengend onderhoud) in verband met de geplande werkzaamheden van Oasen in 2020.

Vervanging wegbruggen

In 2018 dienen een zestal bruggen te worden vervangen in de volgende wegen: Achterbroek, Beijerscheweg Zuid, Bovenkerkseweg

Zuidzijde. In 2018 wordt ook gestart met de voorbereidingen om bruggen in 2019 te vervangen. Het betreft de bruggen in de Tiendweg West, West Vlisterdijk, Wetering West en Koolwijkse weg. Vanwege de verkeersveiligheid en/of indien kabels en leidingen verlegd moeten worden, kan in volgorde geschoven worden of kunnen mogelijk andere bruggen voorbereid gaan worden.

Programma 5: *Omgeving & Organisatie*

Voor programma 5 zijn geen ambities geformuleerd in WBP 2016-2021

Algemeen: Omgevingsbewustzijn

In 2018 zal verder worden gegaan op de ingeslagen weg om bewoners en bedrijven meer bij het werk van het waterschap te betrekken. Bekendheid met het waterschap, en het goed faciliteren van de inzet van bewoners en bedrijven zijn hier sleutelbegrippen. Bovendien willen we in 2018 het vastgoedbeleid moderniseren en verder implementeren. Hiermee wordt de weg geopend naar een actueel inzicht in ons eigendommenbezit, een betere handhaving en eenvoudiger uitvoering van het beleid.

Ontwikkelingen 2018

“Het hoogheemraadschap wil meer in directe verbinding met zijn omgeving staan, vanuit betrokkenheid, met open houding en zorgvuldige handelwijze. Naast ons doel dat de mensen die in ons beheergebied wonen en werken tevreden zijn over ons werk, willen we hen ook meer betrekken en waterbewuster maken en waar mogelijk handelingsperspectief bieden. De grote wateropgaven waar we de komende jaren voor staan, kunnen we niet alleen realiseren. Hier hebben we onze waterpartners, maar vooral ook de bewoners en bedrijven in ons gebied hard bij nodig. Vandaar dat we aankomend jaar inzetten op een groter waterbewustzijn.”

Ontwikkelingen op gebied van ICT- veiligheid en privacy gaan verder dan alleen ICT- beveiliging en uitvoering van de wet datalekken. Een bewustwordingsproces hoe om te gaan met persoonsgegevens voor onze medewerkers is randvoorwaardelijk. De behoefte van bewoners en bedrijven om toegang te krijgen tot de data maakt dat we deze beschikbaar, bestendig en betrouwbaar. De omgevingswet werpt zijn schaduw vooruit door intensieve samenwerking met ketenpartners, meer gebiedsgericht en geogerefereerd willen werken. “

Met ingang van 1 januari 2016 is de uitvoering van de administraties van de hoogheemradschappen van Rijnland en Schieland en de Krimpenerwaard samengevoegd in één afdeling. Deze beide administraties worden in een gemeenschappelijk systeem gevoerd. Het Hoogheemraadschap van Delfland is in 2017 gestart met het implementeren van hetzelfde systeem met de wens per 1 januari 2019 aan te sluiten bij de gemeenschappelijke uitvoering van de administraties van Schieland en Krimpenwaard en van Rijnland.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Waterbeheer uitvoeren in directe verbinding met de omgeving	
44.	Doel: We gaan meer in gesprek met de omgeving;
44.1	Onze collega's meenemen in een omgevingsgerichtere werkwijze en deze te borgen binnen de organisatie.. Het Team Communicatie adviseert en ondersteunt de communicatie en participatieplannen van de afdelingen. En geeft uitvoering aan het communicatieplan voor de Omgevingswet. Daarin wordt onder meer ingegaan op de hoe- en wanneer vragen.
44.2	Investeren in ambassadeurs en netwerken, ook binnen het bestuur. Intern kijken we hoe we themagericht (bv; duurzaamheid, klimaatadaptatie) kunnen aansluiten bij externe netwerken.
44.3	Binnen grote projecten betrekken we actief de lokale omgeving. Het Team Communicatieadvies adviseert hierin en coacht de collega's binnen deze projecten hierin.
44.4	Medewerkers zullen getraind worden om met onder meer mediation-technieken in overleg met bewoners en bedrijven te gaan
45.	Doel: We vergroten waterbewustzijn en interesse voor waterbeheer;
45.1	Uit het awarenessonderzoek blijkt dat interesse is in handelingsperspectief bij wateroverlast. Hier komt een corporate communicatieplan voor: de corporate communicatie strategie.
45.2	Het netwerk met pers uitbreiden en perscontacten intensiveren.
45.3	Verdere uitvoering geven aan het educatie beleidsplan. Ook vind er een evaluatie van het beleidsplan.
45.4	Het hoogheemraadschap nemen deel aan evenementen die aansluiten bij ons corporate communicatiestrategie.
45.5	Het Team Communicatie doet marktonderzoek naar welke communicatietools het beste aansluiten bij onze doelgroep en onze communicatiestrategie.
45.6	Al onze eigen (social) media kanalen optimaal inzetten.
45.7	Door inzet van sponsor- en bijdrageregeling sturen we in het vergroten aan waterbewustzijn.
46.	Doel: We vergroten zichtbaarheid en herkenbaarheid van het waterschap;
46.1	We zetten onze communicatiemiddelen in diverse media integraal in. We werken gestructureerd aan de hand van een jaarkalender aan publiciteit voor het hoogheemraadschap.
46.2	We vergroten onze zichtbaarheid door de inzet van digitale communicatietools (social media en website) en aan te haken op actualiteiten.
46.3	We zetten onze aansprekende projecten zoals Dijkversterking Kijk, Themista, gebiedsprojecten in o.a. Rotterdam en internationale projecten zoals USAR (nuttige toepassingen vinden voor de baggerspecie) en Sponge 2020 regelmatig in de schijnwerpers om vooral onze innovatieve en duurzame aanpak voor het voetlicht te brengen.

47.	Doel: we staan open voor initiatieven van derden en ruimte voor burgerparticipatie;
47.1	De participatieaanpak zal in 2018 via diverse pilots verder inhoud krijgen
47.2	Zichtbaarheid vergroten van de bijdrageregeling door gerealiseerde projecten in de spotlights te zetten.
47.3	Bij gemeenten de bijdrageregeling onder de aandacht brengen zodat burgerinitiatieven op het gebied van klimaatadaptatie ons makkelijk kunnen vinden.
48.	Doel: We realiseren de benodigde ICT voorzieningen om de doelen 10, 23, 29 en 43 ten aanzien van het digitaal beschikbaar stellen van beleid, regels en gegevens uit te kunnen voeren. (organisatie doel)
48.1	Het beschikbaar stellen van GEO- informatie op onze website.
48.2	Doorontwikkeling van onze website; uitvoering geven aan het visieplan website en intranet het hoogheemraadschap. We maken onze website toegankelijker voor burgers en bedrijven.
48.3	Website voldoen aan de eisen van het landelijke overheidsprogramma 'Digitaal 2017'.

Financiën

Wat gaat het kosten?

Netto-kosten per beleidsproduct

Bedragen x € 1.000

Programma 5: Omgeving en organisatie	VJN 2017 jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2018
Eigen plannen	983	973	-10
Plannen van derden	0	0	0
Beheer keurkwartet en VTH-beleid	517	529	12
Vergunningen en meldingen	1.702	1.248	-454
Adviezen vergunningen	468	390	-77
Toezicht	2.052	2.455	402
Handhaving	383	107	-275
Belastingheffing	3.352	3.310	-42
Invordering	621	611	-9
Bestuur	2.072	1.977	-95
Externe communicatie	1.380	1.226	-153
Algemeen	-777	-740	37
Totaal Programma 5: Omgeving en organisatie	12.752	12.087	-665

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018, zijn de lasten van programma 5 met € 665.000 gedaald. De daling komt door verlaging van de out of pocket budgetten "Vergunning en meldingen" en "Belastingheffing" met in totaal € 546.000. Bij beleidsproduct "Vergunning en meldingen" worden incidenteel extra leges opbrengsten verwacht als gevolg van een verwachte

vergunningaanvraag voor het project A16 en bij beleidsproduct "Belastingheffing" € 46.000 lagere kosten RBG op basis van de begroting 2018. Verder zijn er verschuivingen van uren tussen de beleidsproducten "Toezicht" en "Handhaving". De rentelasten stijgen met € 45.000 en de doorberekende personeelslasten binnen dit programma stijgen met circa € 300.000. De indirecte lasten dalen met circa € 464.000

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Waterveiligheid:

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Verkiezingen	1.125	0	1.125	0	0
Totaal Programma 5	1.125	0	1.125	0	0

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting geplande investering

De investering is bestemd voor het organiseren van de verkiezing voor het algemeen bestuur van het waterschap. De verkiezingen vinden in maart 2019 plaats.

Ondersteunende producten

De kosten van de ondersteunende producten worden verdeeld over alle andere producten. Ze vormen de indirecte kosten voor alle programma's. De methodiek van verdelen wordt beschreven in paragraaf [kostentoerekening](#).

Financiën

Wat gaat het kosten?

Netto-kosten per beleidsproduct

	Bedragen x €1000		
Ondersteunende producten	VJN 2017 jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2018
Centraal management	1.427	1.453	27
Personeelsbeleid	2.025	1.998	-27
Interne communicatie	130	132	2
Bestuurlijke en juridische zaken	1.660	1.575	-84
Financiën Control	2.934	3.209	275
Informatiebeleid en automatisering	4.281	4.284	3
Huisvesting	2.102	1.997	-105
Interne faciliteiten	1.462	1.468	6
Materieelbeheer	575	574	-1
Totaal ondersteunende producten	16.596	16.690	94

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018, zijn de lasten met € 94.000 verhoogd. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de toenemende doorberekende personeelslasten met circa € 145.000 (door verwachte cao loonsijging). Anderzijds dalen de kapitaallasten. In de toelichting per beleidsproduct zullen alleen de afwijkingen ten

opzichte van de voorjaarsnota 2017 worden toegelicht die worden veroorzaakt door "beïnvloedbare" kosten

Toelichting beleidsproducten

Financien en control

Het nadeel van € 275.000 wordt veroorzaakt door een verhoging van de doorberekende personeelslasten. Enerzijds door de verwachte cao loonstijging en urenverschuivingen, anderzijds doordat 1fte formatie is verplaatst vanuit programma 2. Dit in het kader van een meer gecentraliseerde inkoop.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor de ondersteunende producten:

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Huisvesting	400	100	100	100	100
Materieel GIS	120	80	0	40	0
Totaal Ondersteunende Producten	520	180	100	140	100

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting geplande investeringen

Huisvesting

Dit betreft vervangingen van onderdelen van het Gemeenlandshuis die niet in de renovatie van het hoofdkantoor zijn opgenomen.

Materieel GIS

Betreft vervanging van landmeetapparatuur in 2018 en een vervangende plotter/scanner voor Geo-informatie in 2020.

7. Waterschapsbelastingen

In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende aspecten van de waterschapsbelastingen. Daarnaast geven we weer hoe het tarief van 2018 tot stand is gekomen, inclusief rekenvoorbeelden voor verschillende woonsituaties

De volgende paragrafen komen aan de orde:

7.1 Algemeen

7.2 Tarieven 2018

7.3 Rekenvoorbeelden 2018

7.1 Algemeen

De waterschapsbelastingen

Dekking van de exploitatiekosten van het hoogheemraadschap vindt vooral plaats via het heffen van waterschapsbelastingen. Het hoogheemraadschap heft de volgende belastingen:

- Watersysteemheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem (waterkeringszorg, waterkwantiteitsbeheer, grondwater en passief waterkwaliteitsbeheer) vindt via de watersysteemheffing plaats.
- Wegenheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan het beheer van de wegen in de Krimpenerwaard vindt via de wegenheffing plaats.
- Zuiveringsheffing: de dekking van de kosten voor het zuiveren van afvalwater vindt via de zuiveringsheffing plaats.

- Verontreinigingsheffing: voor het direct lozen van afvalwater op het oppervlaktewater wordt een aanslag verontreinigingsheffing opgelegd. Het tarief van de verontreinigingsheffing bedraagt 100 % van de zuiveringsheffing.
- Leges: voor het in behandeling nemen van aanvragen tot het verlenen van ontheffingen en vergunningen heffen we leges.
- Precariobelasting: voor het hebben van voorwerpen op of in eigendom van Schieland en de Krimpenerwaard heffen we precariobelasting. De tarieven voor deze belasting indexeren we jaarlijks trendmatig voor inflatie.

Kostentoedeling en tariefdifferentiaties

De kostentoedelingsverordening is in 2013 geactualiseerd en op 1 januari 2014 in werking getreden. In deze verordening wordt toedeling van de kosten voor de taken via de watersysteem- en wegenheffing over de belangcategorieën ingezetenen en eigenaren van onroerende zaken geregeld. Hoewel deze verordening minimaal eens in de vijf jaar wordt herzien, is deze verordening in 2016 partieel herzien. In onderstaande tabel is de kostentoedeling voor de beide heffingen weergegeven. In 2018 wordt de kostentoedeling volledig geactualiseerd.

Categorie	Watersysteemheffing	Wegenheffing
Gebouwd	41,068 %	58,66%
Ongebouwd	5,920 %	9,32
Natuur	0,012 %	0,02
Ingezetenen	53%	32%

Daarnaast kent het hoogheemraadschap de volgende twee tariefdifferentiaties binnen de watersysteemheffing:

1. Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken (die geen natuurterreinen zijn) en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 75 % lager dan voor elk van deze categorieën geldt.
2. Voor verharde openbare wegen: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 100% hoger dan het tarief dat voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, geldt.

Ontwikkeling geraamde belastingeenheden

De belastingheffing in 2016 en 2017 geeft aanleiding de geraamde belastingeenheden bij te stellen. Hieronder volgt een beschrijving van alle mutaties.

Watersysteemheffing ingezetenen huishoudens

Het aantal woonruimten in het beheergebied van het hoogheemraadschap groeit in 2018 met 0,7% naar 265.600.

Watersysteemheffing en Wegenheffing gebouwd

De vorig jaar ingezette stijging van de WOZ-waarde - na jarenlange daling - zet zich door. Voor 2018 wordt rekening gehouden met een stijging van de WOZ-waarde van gebouwde onroerende zaken in het

beheergebied van het hoogheemraadschap met 6% voor woningen en 1% voor bedrijfsruimten.

Watersysteemheffing en Wegenheffing ongebouwd

De totale oppervlakte ongebouwd laat een daling zien van 1.150 hectare. Dit is voornamelijk een gevolg van de wettelijk geregelde afbakening tussen een gebouwd en ongebouwd eigendom in de Waterschapswet.

Zuiveringsheffing

Het aantal vervuilingseenheden voor Rotterdam en het buitengebied is naar boven bijgesteld met 31.100 vervuilingseenheden. Deze stijging is grotendeels een gevolg van het aanhaken van een bedrijf op onze afvalwaterzuiveringsinstallatie.

Voor meer informatie over tariefstijgingen en –dalingen per categorie belastingplichtige verwijzen we kortheidshalve naar de [rekenvoorbeelden](#).

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid van het hoogheemraadschap is vastgelegd in de Kwijtscheldingsregeling. Voor de watersysteemheffing en voor de wegenheffing is 100 % kwijtschelding mogelijk. Alleen de categorie ‘ingezetenen’ kan gebruikmaken van deze regeling voor de watersysteemheffing. In de praktijk is kwijtschelding alleen mogelijk voor huurders van woonruimten. Voor de kwijtscheldingsnorm wordt voor de ‘kosten van bestaan’ aangesloten bij de normbedragen en -percentages voor bijstandsuitkeringen die gebruikt worden bij de

toepassing van de Wet Werk en Bijstand. Het hoogheemraadschap kent de maximale kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering.

Oninbaar

De Regionale Belasting Groep (RBG) heeft op verzoek van het hoogheemraadschap reeds een aantal maatregelen genomen - onder andere door de dwanginvordering direct na de vervaldatum te beginnen - om de omvang en groei van de oninbaarheid van belastingschulden terug te dringen. Zo maakt de RBG naast loonbeslag gebruik van diverse andere dwanginvorderingsmaatregelen, zoals de overheidsvordering en het scannen- en natrekken van kentekens van motorvoertuigen binnen ons verzorggebied.

In 2017 werd rekening gehouden met een stijging van het oninbaar lijden als gevolg van het afschaffen van de kwijtschelding voor de zuiveringsheffing. De verwachting is dat de toename van het oninbaar lijden tussen de vijf- en tien procent van het kwijtscheldingsbedrag zal bedragen in plaats van de dertig procent die was geraamd in 2017. In deze begroting wordt het percentage oninbaar teruggebracht naar tien procent.

Belastingopbrengst

In het kader van duurzaam financieel beheer schuiven we lasten niet door naar de toekomst, maar nemen die nu. Om de lasten op korte termijn niet te laten stijgen, voeren we een aantal jaren beleid op het realiseren van besparingen en dekken we de resterende tekorten met het beschikbare overschot in de tariefegalisatiereserves

De geprognoseerde belastingopbrengst watersysteemheffing in 2018 is € 45,2 miljoen en stijgt met € 1,3 miljoen ten opzichte van 2017. Het tekort van € 3,7 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognoseerde belastingopbrengst wegenheffing in 2018 is € 4,4 miljoen en wijzigt niet ten opzichte 2017. Het tekort van € 0,8 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognoseerde belastingopbrengst zuiveringsheffing in 2018 is € 38,9 miljoen en stijgt met € 1,3 miljoen ten opzichte van 2017. Het tekort van € 61.000 komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De totale opbrengst uit waterschapsbelastingen stijgt gemiddeld met € 2,5 miljoen. Dat is een stijgingspercentage van 3% ten opzichte van 2017. Deze opbrengst wordt gedeeld door het aantal belastbare eenheden (ingezetenen aantal, WOZ-waarde, hectares, aantal vervuilingseenheden) die voor 2018 in de meeste gevallen gestegen zijn, waardoor de aanpassing van de verschillende tarieven op andere percentages uitkomt. De exacte tariefstijging- en belastingstijging of daling verschilt uiteraard per categorie en individuele situatie. In vergelijking met vorig jaar ontvangen bedrijven en gezinnen met en zonder een eigen woning een aanslag waterschapsbelastingen. Voor agrarische bedrijven laat de aanslag een stijging zien. Dit komt doordat tegenover de ,overigens al sterk teruggebrachte, structurele stijging van de watersysteemheffing ook dit jaar weer een verdere daling van de zuiveringsheffing staat die deze stijging compenseert voor gezinnen en bedrijven. Agrarische bedrijven betalen over de

oppervlakte van hun percelen alleen watersysteemheffing en profiteren dus niet van een daling van de zuiveringsheffing. Bovenstaande voorbeelden komen terug in de [rekenvoorbeelden](#)

7.2 Tarieven 2018

Tarieven 2018

Watersysteemheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)	
- ingezetene per woonruimte (aantal woonruimten 240.100)	€ 99,71
- gebouwd per WOZ-waarde (netto WOZ-waarde € 71.138 mln.)	0,0261%
- verharde openbare wegen per hectare (2.900 hectaren)	€ 219,86
- overig ongebouwd per hectare (18.525 hectaren)	€ 109,93
- natuurterrein per hectare (3.100 hectaren)	€ 1,75
Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 6.900.677
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 3.235.087
Bodemreserve	€ 2.500.000

Zuiveringsheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)	
- tarief per vervuilingseenheid (aantal vervuilingseenheden 757.700)	€ 51,58
Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 6.887.056
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 6.299.063
Bodemreserve	€ 2.000.000

Verontreinigingsheffing (voor gehele gebied van HHSK, voor directe lozing op oppervlaktewater)	
- tarief per vervuilingseenheid (aantal vervuilingseenheden 300)	€ 51,58

Wegenheffing (alleen voor het gebied Krimpenerwaard)¹	
- ingezetene per woonruimte (aantal woonruimten 31.600)	€ 44,25
- gebouwd per WOZ-waarde (netto WOZ-waarde € 9.486 mln.)	0,0270%
- ongebouwd per hectare (10.000 hectaren)	€ 40,73
- natuurterrein per hectare (2.000 hectaren)	€ 0,44
Tariefegalisatiereserve 1 januari	€ 4.197.000
Tariefegalisatiereserve 31 december	€ 4.136.325
Bodemreserve	€ 500.000

¹ Het onderscheid voor de Krimpenerwaard komt voort uit de wegentaak, daarvoor wordt alleen in dat gebied belasting geheven.

7.3 Rekenvoorbeelden 2018

	Tarieven 2017		Tarieven 2018		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€				
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / éénpersoonshuishouden	in 2017	€ 125.000	in 2018	€ 125.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	97,87	97,87	99,71	99,71	1,84	1,9%	1,84	1,9%
- Wegenheffing	0,00	45,59	0,00	44,25	0,00	0,0%	-1,34	-2,9%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	33,50	33,50	32,60	32,60	-0,90	-2,7%	-0,90	-2,7%
- Wegenheffing	0,00	36,50	0,00	33,78	0,00	0,0%	-2,72	-7,5%
Zuiveringsheffing 1 ve	52,63	52,63	51,58	51,58	-1,05	-2,0%	-1,05	-2,0%
Eigen woning	184,00	266,09	183,89	261,91	-0,11	-0,1%	-4,18	-1,6%
Huurwoning	150,50	196,09	151,29	195,54	0,79	0,5%	-0,55	-0,3%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2017	€ 125.000	in 2018	€ 125.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	97,87	97,87	99,71	99,71	1,84	1,9%	1,84	1,9%
- Wegenheffing	0,00	45,59	0,00	44,25	0,00	0,0%	-1,34	-2,9%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	33,50	33,50	32,60	32,60	-0,90	-2,7%	-0,90	-2,7%
- Wegenheffing	0,00	36,50	0,00	33,78	0,00	0,0%	-2,72	-7,5%
Zuiveringsheffing 3 ve	157,89	157,89	154,73	154,73	-3,16	-2,0%	-3,16	-2,0%
Eigen woning	289,26	371,35	287,03	365,06	-2,23	-0,8%	-6,29	-1,7%
Huurwoning	255,76	301,35	254,44	298,69	-1,32	-0,5%	-2,66	-0,9%

	Tarieven 2017		Tarieven 2018		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / éénpersoonshuishouden	in 2017	€ 200.000	in 2018	€ 200.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	97,87	97,87	99,71	99,71	1,84	1,9%	1,84	1,9%
- Wegenheffing	0,00	45,59	0,00	44,25	0,00	0,0%	-1,34	-2,9%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	53,60	53,60	52,15	52,15	-1,45	-2,7%	-1,45	-2,7%
- Wegenheffing	0,00	58,40	0,00	54,04	0,00	0,0%	-4,36	-7,5%
Zuiveringsheffing 1 ve	52,63	52,63	51,58	51,58	-1,05	-2,0%	-1,05	-2,0%
Eigen woning	204,10	308,09	203,44	301,74	-0,66	-0,3%	-6,35	-2,1%
Huurwoning	150,50	196,09	151,29	195,54	0,79	0,5%	-0,55	-0,3%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2017	€ 200.000	in 2018	€ 200.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	97,87	97,87	99,71	99,71	1,84	1,9%	1,84	1,9%
- Wegenheffing	0,00	45,59	0,00	44,25	0,00	0,0%	-1,34	-2,9%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	53,60	53,60	52,15	52,15	-1,45	-2,7%	-1,45	-2,7%
- Wegenheffing	0,00	58,40	0,00	54,04	0,00	0,0%	-4,36	-7,5%
Zuiveringsheffing 3 ve	157,89	157,89	154,73	154,73	-3,16	-2,0%	-3,16	-2,0%
Eigen woning	309,36	413,35	306,59	404,89	-2,77	-0,9%	-8,46	-2,0%
Huurwoning	255,76	301,35	254,44	298,69	-1,32	-0,5%	-2,66	-0,9%

	Tarieven 2017		Tarieven 2018		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€				
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / éénpersoonshuishouden	in 2017	€ 400.000	in 2018	€ 400.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	97,87	97,87	99,71	99,71	1,84	1,9%	1,84	1,9%
- Wegenheffing	0,00	45,59	0,00	44,25	0,00	0,0%	-1,34	-2,9%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	107,20	107,20	104,31	104,31	-2,89	-2,7%	-2,89	-2,7%
- Wegenheffing	0,00	116,80	0,00	108,09	0,00	0,0%	-8,71	-7,5%
Zuiveringsheffing 1 ve	52,63	52,63	51,58	51,58	-1,05	-2,0%	-1,05	-2,0%
Eigen woning	257,70	420,09	255,60	407,94	-2,10	-0,8%	-12,15	-2,9%
Huurwoning	150,50	196,09	151,29	195,54	0,79	0,5%	-0,55	-0,3%
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2017	€ 400.000	in 2018	€ 400.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	97,87	97,87	99,71	99,71	1,84	1,9%	1,84	1,9%
- Wegenheffing	0,00	45,59	0,00	44,25	0,00	0,0%	-1,34	-2,9%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	107,20	107,20	104,31	104,31	-2,89	-2,7%	-2,89	-2,7%
- Wegenheffing	0,00	116,80	0,00	108,09	0,00	0,0%	-8,71	-7,5%
Zuiveringsheffing 3 ve	157,89	157,89	154,73	154,73	-3,16	-2,0%	-3,16	-2,0%
Eigen woning	362,96	525,35	358,75	511,08	-4,21	-1,2%	-14,27	-2,7%
Huurwoning	255,76	301,35	254,44	298,69	-1,32	-0,5%	-2,66	-0,9%

	Tarieven 2017		Tarieven 2018		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
Bouw- en grasland	hectaren		50					
Ongebouwd:								
- Watersysteemheffing	5.262,00	5.262,00	5.496,61	5.496,61	234,61	4,5%	234,61	4,5%
- Wegenheffing	0,00	2.078,00	0,00	2.036,50	0,00	0%	-41,50	-2,0%
Zuiveringsheffing 3 ve	157,89	157,89	154,73	154,73	-3,16	-2,0%	-3,16	-2,0%
Totaal	5.419,89	7.497,89	5.651,34	7.687,84	231,45	4,3%	189,95	2,5%
Verharde openbare wegen	hectaren		50					
Ongebouwd								
- Watersysteemheffing	10.524,00	10.524,00	10.993,23	10.993,23	469,23	4,5%	469,23	4,5%
- Wegenheffing	0,00	2.078,00	0,00	2.036,50	0,00	0,0%	-41,50	-2,0%
Totaal	10.524,00	12.602,00	10.993,23	13.029,73	469,23	4,5%	427,73	3,4%
Natuurterreinen	hectaren		50					
Natuurterreinen:								
- Watersysteemheffing	85,00	85,00	87,43	87,43	2,43	2,9%	2,43	2,9%
- Wegenheffing	0,00	22,50	0,00	22,00	0,00	0,0%	-0,50	-2,2%
Totaal	85,00	107,50	87,43	109,43	2,43	2,9%	1,93	1,8%

	Tarieven 2017		Tarieven 2018		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€				
WOZ-waarde	in 2017	€ 4.000.000	in 2018	€ 4.000.000				
Bedrijfsgebouwd								
Gebouwd	1.072,00	2.240,00	1.043,08	2.123,97	-28,92	-2,7%	-116,03	-5,2%
Zuiveringsheffing 30 ve	1.578,90	1.578,90	1.547,32	1.547,32	-31,58	-2,0%	-31,58	-2,0%
Totaal	2.650,90	3.818,90	2.590,40	3.671,29	-60,50	-2,3%	-147,61	-3,9%

8. Overige financiële aspecten

In dit hoofdstuk komen de volgende paragrafen aan de orde:

[8.1 Kostentoerekening](#)

[8.2 Financiering](#)

[8.3 Risicomanagement](#)

[8.4 Risico's](#)

[8.5 Weerstandsvermogen](#)

[8.6 Begroting naar kosten- en opbrengstesoorten](#)

[8.7 EMU-saldo](#)

[8.8 Incidentele baten en lasten](#)

[8.9 Verbonden partijen](#)

[8.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen](#)

8.1 Kostentoerekening

In deze paragraaf gaan we in op de toerekening van de ondersteunende beheerproducten naar de primaire beheerproducten en de uiteindelijke toerekening van de netto kosten aan de kostendragers Systeembeheer, Zuiveringenbeheer en Wegenbeheer. Met het vaststellen van de begroting 2018 wordt het principe van kostentoerekening bevestigd. Wij volgen hierin het in 2008 vastgesteld beleid op grond van artikel 15 van de Verordening ex artikel 108 van de Waterschapswet.

Hieronder staat een toelichting op de kwantitatieve en kwalitatieve grondslagen die voor de kostentoerekening gelden. De methodiek voor de berekening van de rentelasten van vaste activa lichten we

hier niet toe, deze is onderdeel van het vastgestelde afschrijvingsbeleid.

Toerekenen personele lasten naar de beheerproducten

De personele lasten worden door middel van tijdschrijven toegerekend naar de producten. De geschreven uren worden financieel gemaakt met een intern uurtarief. Binnen het hoogheemraadschap worden twee interne uurtarieven (gemiddeld en hoog) gehanteerd. Voor 2018 zijn de tarieven: € 73 en € 90 per uur.

Ondersteunende beheerproducten

De kosten van de ondersteunende beheerproducten zijn verdeeld volgens het verdelingsmodel van de Unie van Waterschappen. Een eenduidige verdeelmethodiek en zijn met ingang van vorig jaar geactualiseerd. De methodiek maakt samenstellen van bedrijfsvergelijkingen tussen waterschappen mogelijk.

Voor de verdeling van de kosten van de ondersteunende beheerproducten aan de primaire beheerproducten worden twee algemene verdeelsleutels gehanteerd, namelijk:

- a. verdeling op basis van het aandeel directe uren per beheerproduct
- b. verdeling op basis van het aandeel directe kosten per beheerproduct

Volgens methodiek a worden de volgende producten verdeeld:

- centraal management;

- personeel en organisatie;
- interne communicatie;
- bestuurlijke en juridische zaken.
- catering en Interne faciliteiten en

Volgens methodiek b worden de volgende producten verdeeld:
 Concerncontrol en financieel beleid en Dienstauto's.

Uiteindelijk leidt dit tot de volgende verdeling van de kosten van de ondersteunende producten over de kostendragers:

	Methode A	Methode B
Systeemheffing	66,77%	51,97%
Zuiveringsbeheer	26,45%	43,41%
Wegenbeheer	6,78%	4,61%
Totaal	100,00%	100,00%

De volgende producten hebben een specifieke verdeling, op basis van fte's werken aan de betreffende producten:

- Informatisering en automatisering;
- Centrale (geo)grafische informatie;
- Centrale huisvesting.

Toerekening aan de kostendragers

Nadat de ondersteunende beheerproducten zijn toegerekend aan de primaire beheerproducten worden de integrale kosten van primaire beheerproducten toegerekend aan de drie kostendragers. Dit geschiedt op basis van de volgende verdeelsleutels:

1. Producten die specifiek voor één taak worden uitgevoerd drukken voor 100% op deze taak;
2. Producten die bijdragen aan het realiseren van twee of meer taken worden op basis van gemiddelde urenrealisaties verdeeld;
3. Indien dit niet mogelijk is op basis van de verhouding van de kosten per taak.

De verdelingen op basis van uren en kosten, zowel van de ondersteunende producten als van de primaire producten sluiten aan bij geldende bedrijfseconomische uitgangspunten en hebben tot doel kosten zo objectief mogelijk aan taken toe te rekenen. Een en ander is gebaseerd op de afspraken van de Unie van Waterschappen, verankerd in artikel 6 van de BBVW (Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen).

Verdeelsleutels

Programma's/deelprogramma's	Procentuele verdeling naar taak		
	Systeem-beheer	Zuiverings-beheer	Wegen-beheer
1. Waterveiligheid			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten waterkeringen	100%		
Aanleg en onderhoud waterkeringen	100%		
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	100%		
2. Watersysteem			
Waterbeheerplan	48%	47%	5%
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Kaderrichtlijn water / WB 21e eeuw	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten watersystemen	100%		
Aanleg en verwerving waterlopen	100%		
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	100%		
Beheer hoeveelheid water	100%		
Calamiteitenbestrijding watersystemen	100%		
Monitoring watersystemen	100%		
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	100%		
3. Afvalwater			
Thema- en gebiedsgerichte plannen		100%	
Plannen van derden		100%	
Getransporteerd afvalwater		100%	
Gezuiverd afvalwater		100%	
Verwerkt slib		100%	
Afvalwaterbehandeling door derden		100%	
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	50%	50%	
Stimulering derden aanpak diffuse emissies	50%	50%	

Procentuele verdeling naar taak			
Programma's/deelprogramma's	Systeem-beheer	Zuiverings-beheer	Wegen-beheer
4. Wegen			
Thema- en gebiedsgerichte plannen			100%
Plannen van derden			100%
Beheersinstrumenten wegen			100%
Aanleg en onderhoud wegen			100%
Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid			100%
5. Omgeving en organisatie			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Calamiteitenplannen	90%	10%	
Plannen van derden	100%		
Beheer keurkwartet en VTH-beleid	100%		
Vergunningverlening en meldingen	75%	16%	9%
Adviezen vergunningen	75%	16%	9%
Toezicht	89%	10%	1%
Handhaving			
- Bestuurlijke handhaving	85%	14%	1%
- Strafrechtelijke handhaving	80%	20%	
Belastingheffing	50%	45%	5%
Invordering	50%	45%	5%
Kwijtschelding Zuiveren		100%	
Bestuur	48%	47%	5%
Eigendommenbeheer	100%		
Externe communicatie	48%	47%	5%
Algemeen	55%	33%	12%

8.2 Financiering

Rente ontwikkeling

Twee keer per jaar, bij het opstellen van de programmabegroting en de voorjaarsnota, beoordelen we de financiële uitgangspunten en passen die, zo nodig, aan recente economische ontwikkelingen aan. De gebruikte bronnen zijn onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Centraal Planbureau (CPB), en de Thesor groep (een onafhankelijke organisatie die ondersteuning biedt bij het vervullen van de treasuryfunctie).

Het CPB verwacht een economische groei van 2,5% in 2018. Volgens het bureau zal de economisch groei van 2017 (3,3%) ook doorzetten in 2018. De overheidsbegroting kent een overschot en de overheidsschuld ligt onder “het Brussels plafond”.

De arbeidsmarkt trekt snel aan en ontwikkelingen zijn positief. Hierdoor neemt de krapte op de arbeidsmarkt echter toe. Bedrijven hebben meer moeite om geschikt personeel te vinden. De verwachting is dat, met 4,3%, de werkloosheid het laagste niveau bereikt sinds 2008! Een reden hiervoor is de stijgende werkgelegenheid. Dit versterkt de positie van de werkenden ten opzichte van de werkgevers. Verbetering van arbeidsvoorwaarden in de vorm hogere lonen en meer vaste- naast flexibele contracten maar ook hogere tarieven voor zzp'ers kunnen hiervan een gevolg zijn.

Ondanks dat een aantal economische indicatoren verbetering laat zien, heeft dit weinig invloed op de rentemarkt. Dit komt doordat een deel van deze verbeterde indicatoren regionaal zijn (bijvoorbeeld NL) en “gecompenseerd” worden door mindere cijfers elders in de

eurozone. Vanuit de ECB zijn er geen signalen voor rentestijgingen gegeven. Vooral nog is de verwachting dat de rente laag zal blijven. Daarom stellen wij voor om in deze begroting:

- De rente op kort geld te handhaven op 0,1%;
- De rente op lang geld te handhaven op 1%;
- De rente op het eigen vermogen te handhaven op 3,0%.

De investeringsprojecten en de beheerproducten leggen beslag op (een deel van) het vermogen en daarom moeten er aan de vaste activa en aan de exploitatie rentelasten worden toegerekend. Voor het berekenen van deze rentelasten wordt gebruikt gemaakt van de renteomslagmethode: de rente die uit de financieringsmiddelen voortvloeit wordt omgeslagen over de exploitatie (beheerproducten) en over de investeringsprojecten. Het renteomslagpercentage is 2,0%.

Verder handhaven we het meerjarig inflatiepercentage voor goederen en diensten op 2%. Het inflatiepercentage wordt slechts als referentiegetal in de (meerjaren)begroting opgenomen. De kostenramingen worden door de budgethouders jaarlijks bijgesteld. Eventuele kostenfluctuaties worden daarin meegenomen en kunnen per sector verschillen (zowel hoger als lager zijn dan het gemiddelde inflatiepercentage).

Rente risiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30 % van het begrotingstotaal bij aanvang van

het jaar. Voor het hoogheemraadschap is de maximale rente/risiconorm berekend op € 31,4 miljoen (30 % van € 104,9 miljoen). Met de aflossingen in 2018 van ruim € 14 miljoen blijft het hoogheemraadschap ruim onder de norm.

Bedragen x € 1.000

	Omschrijving	Bedrag
1	Renteherzieningen	-
2	Aflossingen	14.026
3	Rente Risico (1+2)	14.026
4a	Begrotingstotaal	104.986
4b	Vastgestelde percentage (Wet Fido) rente risico norm	30%
4	Rente risico norm het hoogheemraadschap(4a+4b)	31.496

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Schuldratio norm

De schuldratio is een indicator voor de schuldpositie: namelijk de hoogte van de schuld in verhouding tot de jaarlijkse belastingopbrengsten. De netto schuld mag niet hoger zijn dan 2,8 keer van de jaarlijkse belastingopbrengsten.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel het waterschap kort mag financieren (Wet Fido) als percentage van de begroting. De norm voor waterschappen is vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Voor het begrotingsjaar 2018 is de kasgeldlimiet van het hoogheemraadschap (23% van € 104,9 miljoen) € 24,1 miljoen.

Gevoeligheidsanalyse

Het effect van een verhoging van rente op 'kort geld' of 'lang geld' met 1% betekent voor het begrotingsjaar 2018 een stijging van € 428.000 aan totale rentelasten. Een stijging van inflatie of BTW met 1% betekent dat de overige exploitatiekosten in 2018 stijgen met ongeveer € 453.000.

Variabelen	Verhoging in %	Verhoging in €	Mutatie van begroting
Rente kort geld	1%	€ 228.480	0,22%
Rente lang geld	1%	€ 200.000	0,19%
Inflatie/btw	1%	€ 453.760	0,43%

Vermogensbehoefte

De benodigde middelen om op lange termijn investeringen te kunnen financieren wordt ook wel kapitaalbehoefte genoemd. Uit de onderstaande liquiditeitsprognose blijkt dat € 15 miljoen aan langlopende leningen aangetrokken dient te worden om ieder kwartaal aan de kasgeldlimiet te voldoen.

Liquiditeitsprognose

In totaal wordt (zonder verdragingsfactor) circa € 26,8 miljoen aan investeringsuitgaven verwacht in 2018. In 2018 zal in totaal circa € 3 miljoen aan subsidie inkomsten vanuit het LIFE+programma voor Themista, vanuit het POP 3-programma voor de Inrichting oevers Rotte (fase 2), Bleijswijkse Zoom, en de Waterharmonica Berkenwoude en vanuit het programma voor 'POV- Voorlanden'.

In de geplande uitgaven staat geen bedrag vermeld voor rente en aflossing in de maanden juni en oktober. Dit is het gevolg van het moment van afsluiten van leningen; de vervaldatum voor aflossing en rente ligt vrijwel altijd een jaar later. Er lopen op dit moment geen leningen die in deze maanden zijn afgesloten. Om te voorkomen dat de kasgeldlimiet vier opeenvolgende kwartalen wordt overschreden, zal in januari een langlopende lening afgesloten worden.

Bedragen x € 1.000

	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Saldo liquide middelen	-9.484	-2.560	-212	-156	283	-7.151	-15.924	-14.820	-13.437	-15.118	-15.431	-16.498
Belastingen	3.364	7.524	9.294	6.373	8.852	9.294	9.294	9.339	7.489	6.212	5.568	5.913
Aan te trekken geldleningen	15.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige inkomsten	500	744	499	499	744	499	499	744	499	499	744	499
Subsidies investeringen	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258	258
Inkomsten	19.121	8.526	10.052	7.130	9.854	10.052	10.052	10.341	8.246	6.969	6.570	6.670
Exploitatie	5.124	4.842	6.421	4.842	12.460	16.684	4.842	4.842	6.040	5.142	4.842	6.008
Aflossingen	4.327	375	1.025	400	2.404	0	1.608	1.425	1.413	0	333	716
Rente	1.754	97	434	280	552	0	357	551	334	0	53	251
Investeringen	993	865	2.116	1.169	1.873	2.141	2.141	2.141	2.141	2.141	2.408	4.014
Uitgaven	12.198	6.178	9.996	6.691	17.289	18.824	8.947	8.958	9.927	7.282	7.636	10.989
Saldo liquide middelen	-2.560	-212	-156	283	-7.151	-15.924	-14.820	-13.437	-15.118	-15.431	-16.498	-20.816

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

8.3 Risicomanagement

Het beheersen van risico's is een belangrijke activiteit van het hoogheemraadschap en verdient nadrukkelijk de aandacht van het bestuur en de ambtelijke organisatie. Het dagelijks bestuur zal in 2018 haar risico's in kaart brengen en houden volgens een geactualiseerde werkwijze voor risicomanagement. Dit heeft betrekking op de strategische risico's en de operationele bedrijfsvoeringsrisico's van het hoogheemraadschap. Tevens geeft de werkwijze aan hoe de beheersmaatregelen worden bepaald en tot uitvoering komen, om de ongewenste gebeurtenissen of de gevolgen daarvan te mitigeren en 'in control' te zijn en te blijven.

In het risico gedeelte van deze paragraaf zijn de strategische risico's uit de Programmabegroting 2017 opgenomen en waar nodig geactualiseerd. Tevens zijn hier de risico's aan toegevoegd uit de presentatie aan de Commissie Middelen (mrt. 2017). In de hierop volgende risicoparagraaf 8.4 zijn de geactualiseerde bedrijfsvoeringsrisico's opgenomen.

Strategische risico's 2018 en verder

De strategische risico's voor HHSK hebben betrekking op de ambities en het behalen van de geformuleerde doelstellingen door bestuur en organisatie. De strategische risico's raken dus het bestuur en hebben betrekking op de missie en visie van de organisatie.

De waarschijnlijkheid van optreden en de impact van deze risico's zijn veelal niet goed in te schatten en lastig te managen, maar het bewustzijn ervan is zeer belangrijk.

Omgevingswet

De invoering van de omgevingswet per 1 januari 2021 zal een grote impact hebben op de beleidsvoering en bedrijfsvoering van het hoogheemraadschap waarvan de aard en omvang zich op dit moment nog lastig laten schatten. De voorbereiding van de implementatie van de wet is binnen het hoogheemraadschap vormgegeven in het programma 'Implementatie Omgevingswet'. Vanuit het programma wordt periodiek gerapporteerd over voortgang en resultaat.

De vraag vanuit derde partijen, bijvoorbeeld om mee te denken over de omgevingsvisie, legt druk op de organisatie en vraagt capaciteit die er momenteel nog niet is. Ook hier zijn de gevolgen van wel of niet meedoen niet te overzien.

De omgevingswet zal ondersteund worden met een samenhangende set aan ICT-hulpmiddelen; het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Dit heeft consequenties voor de processen en (de koppeling van) systemen van Rijnland en Schieland en de Krimpenerwaard. Er moet worden geïnvesteerd in kennis en kunde bij (nieuwe) medewerkers om de nieuwe werkwijzen toe te kunnen passen. Het is onzeker of dit lukt, aangezien de markt voor ICT-medewerkers krap is en de opgave groot.

Omgevingsgerichtheid en imago

De omgeving stelt steeds hogere eisen aan de uitvoering van onze taken, terwijl het hoogheemraadschap in essentie een op inhoud en intern gerichte organisatie is, en onze kerntaken vaak een lastig te meten langetermijneffect hebben. Hierdoor lopen wij de kans om onvoldoende te voldoen aan de eisen en verwachtingen die onze omgeving stelt.

Investeringsagenda Unie van Waterschappen

Om de overgang naar een energieneutraal en klimaatbestendig Nederland te versnellen is vanuit provincies, gemeenten en de waterschappen de investeringsagenda 'Naar een duurzaam Nederland' opgesteld en aangeboden aan het nieuwe kabinet. De agenda bevat voorstellen met betrekking tot klimaatadaptatie, energietransitie en de circulaire economie. Indien de agenda volledig of gedeeltelijk doorgang vindt kan dit een extra investering vergen van het hoogheemraadschap waarvan de omvang nog onduidelijk is.

Vergroting ambitieniveau/ versnelling doelrealisatie

Op Prinsjesdag 2017 is in het Deltaprogramma 2018 het eerste Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie uitgekomen. Het doel van dit Deltaplan is een versnelling in de integrale bestrijding van wateroverlast, overstroming, droogte en hittestress door een gezamenlijke aanpak van overheden op regionale en lokale schaal (provincies, waterschappen en gemeenten). Dit tegen de achtergrond dat klimaatverandering zich sneller voltrekt dan eerder gedacht. De maatschappelijke en bestuurlijke aandacht voor ruimtelijke adaptatie, evenals voor de dossiers grondwater en natuurontwikkeling Krimpenerwaard, neemt (onverwacht) versneld toe. Dit betekent tevens dat het hoogheemraadschap eerder wordt geconfronteerd met de hiermee samenhangende bestuurlijke en ambtelijke problematiek, initiatieven, planvorming en uitvoering. Een voorbeeld daarvan is het organiseren en realiseren van de stresstest voor wateroverlast per gemeente.

Het hoogheemraadschap erkent het belang en de urgentie van deze ontwikkelingen en stelt zich open en actief op. Zeer waarschijnlijk vragen deze dossiers om een snellere en grotere inzet van het hoogheemraadschap; de consequenties (van wel of niet meedoen) zijn nog niet te overzien.

Duurzaam financieel beleid

De financiering van onze kerntaken blijft een uitdaging. Onze opgaven nemen toe door de klimatologische en fysieke verandering van de omgeving. Ook hebben we kostbare en risicovolle dijkversterkingen voor de boeg waarvoor wij een groter deel van de kosten en risico's zelf moeten dragen.

Anderzijds is er sprake van politieke en maatschappelijke druk om de tarieven laag te houden. Daarnaast wordt de financiële ruimte voor deze investeringen ingeperkt door het toezicht en eventuele sancties vanuit het EMU-beleid van het Rijk.

Vanuit het hoogheemraadschap worden deze ontwikkelingen actief gevolgd en krijgt de toekomstige financiële dekking de nodige aandacht.

Mogelijk komt er op termijn minder geld beschikbaar dan nodig om al onze doelen (op tijd) te realiseren. Verder moet rekening worden gehouden met ontwikkelingen op de financiële markten die tot verhoging van de rente en daarmee samenhangende kapitaalslasten zouden kunnen leiden.

Beschikbaarheid van ICT/ informatievoorziening

Adequate informatiebeveiliging, functionele en gedigitaliseerde processen en correcte en beschikbare basisgegevens zijn noodzakelijk

voor zekerheid in de bedrijfsvoering. Daarnaast hebben ontwikkelingen als het invoeren van de omgevingswet en de bestuurlijke ambities met betrekking tot digitalisering een grote ICT component.

Aangezien de ontwikkelingen in dit vakgebied zeer snel gaan en diep ingrijpen op de primaire en ondersteunende processen van het hoogheemraadschap, maakt de toenemende afhankelijkheid van ICT de organisatie op dit punt kwetsbaar.

Daarnaast vraagt de 'governance' van de samenwerking met het Hoogheemraadschap van Rijnland in het kader van ICT voorzieningen en het gezamenlijk sturen op risico's, kosten en resultaat de komende jaren nog de nodige bestuurlijke en ambtelijke aandacht.

Beschikbaarheid van technologie

Het op juiste wijze uitvoeren van onze kerntaken is sterk afhankelijk van technische oplossingen, van de mogelijkheid om ontwikkelingen hierin te volgen en om uitval en storingen op te vangen. Het is een uitdaging voor het hoogheemraadschap om hierop adequaat in te spelen.

Beschikbaarheid van voldoende geschikt personeel op het juiste moment

De beschikbaarheid van personeel met de juiste kennis, kunde en ervaring is van groot belang voor het uitvoeren van onze kerntaken en het inspelen op de maatschappelijke en politiek/ bestuurlijke ontwikkelingen. Zo is er grote behoefte aan technisch geschoold personeel, aan ICT-ers en aan medewerkers met een financiële achtergrond en kennis van de publieke sector. De arbeidsmarkt is

echter gespannen en verslechtert naar verwachting verder vanuit het perspectief van de werkgever. Dit maakt de organisatie kwetsbaarder.

Waterschapsbelastingen

Bij de heffing van de watersysteemheffing en in mindere mate bij de wegenheffing lopen momenteel in het land verschillende juridische procedures onder meer over de waarderingsaspecten en vrijstellingen in het kader van de Wet WOZ. De uitkomst van deze procedures kan gevolgen hebben voor de heffing van de watersysteem- en wegenheffing en zijn momenteel (nog) niet te materialiseren.

8.4 Risico's

In deze risicoparagraaf worden de operationele bedrijfsvoeringsrisico's voor 2018 benoemd. Deze risico's kunnen van invloed zijn op het jaarresultaat. Per programma beschrijven we per ongewenste gebeurtenis de kans van optreden en de mogelijke impact ervan met daarbij een inschatting van de financiële consequentie.

Nauwkeurigheid investeringen

Bij nieuwe projecten/ kredietaanvragen wordt een risicoraming gemaakt en opgenomen in een aparte risicoparagraaf. Bij grote projecten wordt het financiële risico gekwantificeerd en in het te vóteren krediet (budget) opgenomen.

Indien in een projectraming (investering in nieuwbouw of renovatie) een reservering is opgenomen, valt deze onnauwkeurigheid buiten de definitie van risico en nemen we dat niet op in de risicoparagraaf. De

reservering voor onzekerheid (mogelijke meerkosten o.b.v. onnauwkeurigheidsmarge) is namelijk opgenomen in de betreffende kredieten¹.

Nochtans blijft er een kans dat de investering aanmerkelijk groter of kleiner uitvalt dan het krediet. De impact van het gevolg wordt doorgaans als materieel gezien, aangezien een afwijking de begroting behoorlijk kan beïnvloeden.

Voor de programmabegroting 2018 zijn geen mogelijk negatieve of positieve afwijkingen op het totaal van de projectuitgaven (in uitvoering zijnde projecten) voorzien.

Mogelijk blijven er in 2018 na sluiting van een project nog één of enkele risico's open staan. Deze worden dan als risico meegenomen in het risicomanagement proces en de rapportages.

Voor de HWBP projecten kan het waterschap in bepaalde gevallen een beroep doen op de zogenaamde hardheidsclausule, waarmee onbillijke risico's ingeperkt worden.

¹ HHSK hanteert bij projecten de SSK-methodiek, met in de initiatiefase een marge op de projectkosten van plus of min 50%, in de definitiefase (gedetailleerd ontwerp) plus of min 30% en op besteksniveau plus of min 15%. Bij geïntegreerde contracten ligt de nauwkeurigheid van de raming bij het aanvragen van een krediet op projectniveau tussen 10% en 30%.

Programma 1: Waterveiligheid

Voor dit programma zijn, naast de projectrisico's binnen de dijkversterkingen, in de bedrijfsvoering voor de programmabegroting geen bestuurlijk relevante financiële risico's voorzien.

Programma 2: Watersysteem

Afleiden waterkwaliteitsdoelen

Het hoogheemraadschap voert watersysteemanalyses uit om keuzes te kunnen maken voor de waterkwaliteitsdoelen. De afgelopen jaren is daarvoor bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de omvang en herkomst van nutriënten in de Krimpenerwaard. Een aantal ontwikkelingen vragen naar verwachting extra inzet van onze medewerkers in 2018:

- Bepalen omvang en herkomst nutriënten Schieland: uit onderzoek in 2017 blijkt dat de huidige informatie over de omvang en herkomst van de nutriëntenbelasting in Schieland onvoldoende is om onderbouwde keuzes mogelijk te maken. Extra onderzoek (metingen en analyses) moeten dit probleem oplossen.
- Ecologische sleutelfactoren: voor een watersysteemanalyse maken alle waterschappen gebruik van de zogenaamde ecologische sleutelfactoren. De STOWA is nog bezig met de ontwikkeling van de methodiek. Voor de toepassing in 2018 zijn daardoor mogelijk extra gegevens of analyses nodig.
- Doelen overig water: voor 2018 was voorsnog alleen voorzien om voor de KRW-waterlichamen doelen af te leiden. Recente landelijke en provinciale ontwikkelingen maken het waarschijnlijk nodig om in

2018 ook onderzoek te gaan doen voor het maken van keuzes van doelen voor overig water.

Omdat nog niet duidelijk is welke aanpak nodig en mogelijk is, zijn de meerkosten nog onzeker. We schatten deze op maximaal € 400.000.

Verdieping Nieuwe Waterweg/ Realisatie integrale oplossing Leuvehaven

Om de effecten van de verdieping van de Nieuwe Waterweg op de zoetwaterinlaat te compenseren heeft het Havenbedrijf Rotterdam (HbR) met HHSK en andere waterschappen overeenkomsten gesloten over de mitigatie of compensatie van deze effecten. De overeenkomst met HHSK dateert van november 2016 en voorziet in een financiële bijdrage van het Havenbedrijf aan de realisatie van de zogenaamde 'integrale oplossing Leuvehaven', onder andere bestaande uit het opnieuw in gebruik stellen van een bestaande inlaatleiding en de aanleg van een vistrap. De gemeente Rotterdam en Rijkswaterstaat nemen deel aan het plan en hebben hiervoor ook middelen beschikbaar gesteld.

Het kan gebeuren dat de raming hoger uitpakt dan voorzien in de overeenkomst met HbR; we achten die kans groot. De meerkosten, mits wordt besloten tot uitvoering van de vispassage in 2018, bedragen in het ongunstigste geval € 250.000.

Vergroting ambitieniveau/ versnelling doelrealisatie

Op Prinsjesdag 2017 is in het Deltaprogramma 2018 het eerste Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie uitgekomen. Het doel van dit Deltaplan is een versnelling in de integrale bestrijding van wateroverlast, overstroming, droogte en hittestress door een

gezamenlijke aanpak van overheden op regionale en lokale schaal (provincies, waterschappen en gemeenten). Dit tegen de achtergrond dat klimaatverandering zich sneller voltrekt dan eerder gedacht. De maatschappelijke en bestuurlijke aandacht voor ruimtelijke adaptatie, evenals voor de dossiers grondwater en natuurontwikkeling Krimpenerwaard, neemt (onverwacht) versneld toe. Dit betekent tevens dat het hoogheemraadschap eerder wordt geconfronteerd met de hiermee samenhangende bestuurlijke en ambtelijke problematiek, initiatieven, planvorming en uitvoering. Een voorbeeld daarvan is het organiseren en uitvoeren van een stresstest samen met de gemeenten om de kwetsbaarheid van de omgeving op de vier genoemde thema's in beeld te brengen. Het hoogheemraadschap erkent het belang en de urgentie van deze ontwikkelingen en stelt zich open en actief op. Zeer waarschijnlijk vragen deze dossiers om een snellere en grotere inzet van HHSK; de consequenties (van wel of niet meedoen) zijn nog niet te overzien.

Watersysteemgegevens en instrumentarium

De watersysteemgegevens zijn een belangrijke basis voor de uitvoering van verscheidene taken zoals onderhoud van watergangen en kunstwerken, vergunningverlening en handhaving en het uitvoeren van watersysteemanalyses. Daarnaast zijn ze belangrijk voor het wettelijk instrumentarium van peilbesluiten en leggers.

De in ons beheerregister opgenomen watersysteemgegevens zijn niet overal actueel, compleet, voldoende gedetailleerd of juist. Voor het hoofdwatersystemen zijn de basisgegevens grotendeels op orde. Voor de overige watersystemen is er een achterstand. Dit verschil is te verklaren doordat de focus in het waterbeheer, en daarmee ook in

het gegevensbeheer, van oudsher op de hoofdwatersystemen ligt. Actualisatie en aanvulling van de watersysteemgegevens is noodzakelijk, mede met het oog op de eisen die voortkomen uit de Omgevingswet.

Om de actualisatie en aanvulling tijdig te kunnen realiseren zijn naar verwachting extra middelen nodig. Mogelijk mede in de vorm van extra (inhuur van) personeel. We achten de kans dat dit zich voordoet groot. Het financiële effect wordt geschat op € 250.000.

Peilscheiding Vlietkade

De ophoging van de Vlietkade zal mogelijk in 2018 in uitvoering moeten gaan komen. Hiervoor wordt in tweede helft van 2017 een bestuurlijk voorstel geagendeerd. Omdat nog niet duidelijk is welk scenario (scenario 2: raming € 425.000 of scenario 3: raming € 575.000) de voorkeur heeft bij het bestuur, is de verwachting dat het hoogheemraadschap in 2018 circa € 500.000 aan dit project uitgeeft. De kans daarop achten wij groot..

Programma 3: Afvalwater

Bijdrage renovaties

Op basis van overeenkomsten draagt het hoogheemraadschap bij aan de exploitatie en renovatie van sommige zuiveringstechnische werken van gemeenten of andere waterschappen.

De ervaring leert dat deze partijen vaak in een laat stadium nog afwijkingen van de (geraamde) kosten of planning melden. Daardoor is het onzeker of de kostenraming en de planning bij HHSK gestand gedaan kunnen worden. Bijstelling van de investeringsplanning of een extra kredietaanvraag kan noodzakelijk blijken. De kans dat dit zich

voordat achten wij substantieel en de financiële consequenties zijn dan naar verwachting maximaal € 500.000.

Grensoverschrijdend afvalwater

De jaarlijkse kosten voor grensoverschrijdend afvalwater (GOA) bestaan uit een voorschot voor het lopende jaar en de definitieve afrekening van vier jaar eerder. De definitieve afrekening kan namelijk pas plaatsvinden als het belastingjaar is gesloten. Pas op dat moment wordt het aantal opgelegde aanslagen en vervuilingseenheden definitief vastgesteld.

Op dit moment wordt de maximale afwijking tussen de prognose voor het lopend jaar ten opzichte van de definitieve vaststelling geschat op 3%. Dit is in totaal, voor alle GOA afspraken, € 300.000.

We achten de kans op een dergelijke afwijking reëel.

Als blijkt dat een geconstateerde afwijking structureel is, wordt de correctie over alle nog openstaande jaren doorgevoerd. In dat geval komt het totale risico op vier maal € 300.000

is € 1.200.000. Door tussentijdse correcties in de afgelopen jaren, is de kans op een meerjarige bijstelling in 2018 gering. Het financieel risico voor GOA in 2018 ramen we daarom op € 300.000.

Door het aanhaken van een bedrijf in Zoetermeer is de omvang van het grensoverschrijdend afvalwater toegenomen. Het betreft conform de opgave van het bedrijf circa 25.000 v.e. Het daadwerkelijk aantal geloosde v.e. in 2018 zal overigens zowel naar boven als naar beneden kunnen afwijken. Op dit moment gaan we uit van een grote kans op een afwijking van maximaal 5000 v.e. Dit geeft een financieel risico van circa € 225.000. Tegenover deze mogelijke minderkosten

staat een meeropbrengst van de zuiveringsheffing van maximaal circa € 250.000. Het totale risico vanwege GOA komt hiermee op € 525.000.

Slibontwatering

De ontwatering van het slib lag in 2017 onder de prognose. Het percentage vaste stof was hierdoor lager en het afgevoerde volume slib hoger. De oorzaak van de geringere slibontwatering is moeilijk eenduidig vast te stellen. Van invloed zijn de gebruikte apparatuur, de instellingen van de apparatuur, het gebruikte polymeer en de samenstelling van het slib zoals het uit de gisting komt.

Het is onzeker in welke mate de nu ingezette verbeteringsmaatregelen het ontwaterings-percentage positief zullen beïnvloeden. In de prognose voor de uitgaven voor slib-eindverwerking is uitgegaan van een ontwatering tot 21,5% droge stof. Of dit uiteindelijk behaald zal worden is nu niet duidelijk. We achten de kans groot dat de uiteindelijke ontwatering afwijkt van het geprognostiseerde percentage. De invloed op de kosten (1% minder ontwatering geeft 5% meer slib, leidt tot meerkosten van circa € 150.000) is naar verwachting te maximeren op € 450.000.

Programma 4: Wegen

Verwijderen teerhoudend asfalt

Het hoogheemraadschap heeft de 'Code Milieuverantwoord Wegbeheer' ondertekend en geeft daarmee aan invulling te willen geven aan Rijksbeleid en teerhoudend asfalt uit de keten te willen halen. We weten niet op welke plaatsen teerhoudend asfalt in de onderlagen van onze wegen is gebruikt. In de ramingen voor

wegreconstructies is met de kosten voor het in Nederland thermisch reinigen van dit asfalt geen rekening gehouden. Dit kan dus voor sommige wegreconstructies een (financiële) tegenvaller opleveren als blijkt dat de onderlagen ook vervangen moeten worden. Als het zich voordoet – we achten de kans reëel - kan dit in 2018 leiden tot extra uitgaven tot € 300.000 .

Programma 5: Omgeving en organisatie

Bergse Linker Rottekade

In 2017 zijn voorbereidingen getroffen om nabij de Bergse Linker Rottekade de tussenboezem te verstevigen en tegelijkertijd te baggeren. Ook zal door de gemeente de riolering gerepareerd worden. Dit betreft ongeveer 30 bruggen waarvan één in eigendom is van het hoogheemraadschap. Tevens is één brug in eigendom van gemeente. Van de overige bruggen is een beperkt aantal in eigendom van bewoners en is een deel onvergund.

In een aantal gevallen is er sprake van bruggen die rusten op de riolering. Deze zullen ten behoeve van de verschillende werkzaamheden moeten worden weggehaald of verhoogd. Het hoogheemraadschap is voor het eigen deel al begonnen met de reparatie.

Het is onduidelijk in hoeverre bewoners en gebruikers hun verantwoordelijkheid kunnen en willen nemen, dat wil zeggen illegale bruggen verwijderen of ophogen. Daardoor kan het zijn dat het hoogheemraadschap extra werkzaamheden zelf moet (laten) verrichten.

Indien dit leidt tot extra kosten, waarop we de kans groot achten, dan wordt verwacht dat deze niet hoger zijn dan € 250.000.

Informatiebeveiliging

In 2016 heeft het hoogheemraadschap de risico's op het gebied van informatiebeveiliging geïnventariseerd. Dit gebeurde aan de hand van de Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen (BIWA). In 2017 zijn de eerste verbetermaatregelen gerealiseerd.

Volgens de huidige inzichten blijkt het hoogheemraadschap kwetsbaarder dan eerder verondersteld. Er zal, om de continuïteit van haar bedrijfsvoering te kunnen garanderen, intensiever moeten worden geacteerd op de beveiliging van onze systemen en gegevens. Het is nog niet duidelijk op welke wijze en in welke mate het hoogheemraadschap zal moeten ingrijpen om de informatiebeveiliging verder te verbeteren. Wel achten we de kans groot dat dit in 2018 al tot extra uitgaven leidt. De kosten van eventuele aanvullende personele inzet en uitgaven aan hard- en software komen mogelijk uit op € 200.000.

Fysieke beveiliging

De fysieke beveiliging van gebouwen en andere objecten speelt een grotere rol bij de informatiebeveiliging die de BIWA ons voorschrijft dan eerst gedacht. In 2017 wordt het onderzoek (scan) naar de fysieke beveiliging van de objecten en de risico's op het gebied van digitale veiligheid van het hoogheemraadschap afgerond. Over de wijze waarop en de mate waarin aanvullende maatregelen moeten worden getroffen, is momenteel nog veel onduidelijk. De verwachting is dat maatregelen urgent, kostbaar en complex zullen zijn.

We achten de kans groot dat al in 2018 veranderingen moeten worden doorgevoerd om de grootste knelpunten op te lossen. We

schatten in dat de kosten die daar mee gemoeid zijn, kunnen oplopen tot € 300.000.

8.5 Weerstandsvermogen

De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat volgens het Waterschapsbesluit ten minste:

1. Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen.
2. Een inventarisatie van de risico's.
3. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Ad 1. De informatie betreffende de weerstandscapaciteit is voorhanden.

Het volgende overzicht van de reserves, geeft opgeteld de weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap.

bedragen x € 1.000

Reserves	
<i>Algemene reserves:</i>	
◦ bodemreserves Systeembeheer	2.500
◦ bodemreserves Zuiveringsbeheer	2.000
◦ bodemreserves Wegenbeheer	500
<i>Bestemmingsreserves:</i>	
◦ tariefegalisatiereserves:	
- watersysteemheffing	10.137
- zuiveringsheffing	7.846
- wegenheffing	3.981
◦ reserve afkoop erfpacht	5.353
◦ subsidie slibverbrandingsinstallatie	360
◦ egalisatiereserve cross border lease	56
Totaal	32.733

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Reserves van het hoogheemraadschap per 31 december 2016

Tellen we hier de zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit bij op, dan geeft dat de beschikbare weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap.

Ad 2. De risico's worden geïnventariseerd. Ten behoeve van deze programmabegroting is zoveel mogelijk gewerkt volgens een gestandaardiseerd risicomanagement proces. Het schatten van de financiële impact is nieuw voor organisatie en bestuur.

Ad 3. Ten behoeve van deze programmabegroting is voor de eerste maal zoveel mogelijk gewerkt volgens een (gestandaardiseerde) berekening van de middelen die we (in theorie) bij het optreden van de risico's nodig hebben; de benodigde weerstandscapaciteit. Er is (nog) geen beleid ten aanzien van de weerstandscapaciteit.

Op basis van een inschatting van de kans, impact en financiële omvang bedragen de bestuurlijk relevant geachte risico's maximaal € 3.775.000; de benodigde weerstandscapaciteit. Naast de subjectiviteit in het risicomanagement proces (aannames, inschattingen) is deze uitkomst een fictieve waarde, aangezien in 2018 vrijwel zeker niet alle risico's zich zullen voordoen noch ieder risico in volle omvang.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserves + bestemmingsreserves + onbenutte belastingcapaciteit) en de benodigde weerstandscapaciteit.

Mede vanwege het gestelde bij de punten bij 2 en 3 wordt het weerstandsvermogen van het hoogheemraadschap niet berekend. Overigens stelt de wetgever geen eisen aan het weerstandsvermogen; het waterschap is vrij om deze te bepalen.

Aldus is er voor de verenigde vergadering geen aanleiding een norm te stellen voor het weerstandsvermogen van het hoogheemraadschap. Evenmin is er, gelet op de onbenutte belastingcapaciteit, aanleiding de reserves te verhogen.

8.6 Begroting naar kosten- en opbrengstesoorten

Bedragen x € 1.000

Nr.	Omschrijving	VJN 2017 Jaarschijf 2018	Programma begroting 2018	Verschillen 2017
	Lasten			
2.1	Rente en Afschrijvingen	23.762	23.109	-653
	- Rente	6.132	5.624	-508
	- Afschrijvingen	17.630	17.485	-145
2.2.	Personeelslasten	27.507	28.237	730
	- Loonkosten	26.418	27.169	752
	- Pensioenen en wachtgeld	254	254	0
	- Overige Personele Lasten	836	814	-22
2.3	Goederen en diensten van derden	45.002	45.471	469
2.4	Bijdragen aan derden	8.345	8.058	-287
2.5	Toevoegingen voorzieningen/onvoorzien	110	110	0
	Totaal lasten	104.727	104.986	259
	Baten			
3.1	Financiële Baten	1.024	1.024	0
3.2	Personeelsbaten	148	135	-13
3.3	Goederen en diensten aan derden	2.703	3.245	542
3.4	Bijdragen van derden	2.596	2.566	-30
3.5	Waterschapsbelastingen	88.509	88.519	10
3.6	Interne verrekeningen	4.846	4.880	34
	Totaal Baten	99.825	100.367	543
	Geraamd exploitatieresultaat	-4.902	-4.618	284

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Lasten

Rente en afschrijvingen

Het rentepercentage op lang- en kort vreemd vermogen is conform de voorjaarsnota. De rentekosten dalen met € 508.000 ten opzichte van de voorjaarsnota 2017. De lagere rentekosten in 2018 is het gevolg van een lagere leningen portefeuille. In 2017 zijn er geen leningen aangetrokken waardoor de totale rentekosten zijn gedaald.

De totale afschrijvingskosten dalen met € 145.000 ten opzichte van de voorjaarsnota 2017, jaarschijf 2018. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door gewijzigde uitgavepatronen van lopende projecten.

Personeelslasten

De loonkosten nemen in 2018 toe met € 752.000. Voornaamste reden is de mogelijke salarisverhoging van 2 % in 2017 en 1 % in 2018 in de nieuw af te sluiten cao. De salariskosten nemen hierdoor structureel met circa € 600.000 toe. Tevens is incidenteel inleenbudget verhoogd. De projecten KIIK en A16 vragen meer capaciteit dan met de vaste formatie kan worden opgevangen. Dekking komt vanuit subsidie (KIIK) en extra verwachte legesopbrengsten.

Goederen en diensten van derden

De lasten voor goederen en diensten van derden stijgen met € 469.000. Om de Oude Snelle Sluis te kunnen amoveren is binnen programma 2 incidenteel € 375.000 extra budget opgenomen. De kosten voor extra ondersteuning vanuit de leverancier voor financieel systeem Prosa nemen structureel toe met € 60.000. Van deze kosten wordt 70 % doorbelast aan hoogheemraadschap Rijnland. Ten slotte

dalen de kosten aan de RBG met circa € 45.000. Deze daling is structureel van aard.

Bijdragen aan derden

De bijdragen aan derden dalen met € 287.000. Dit wordt volledig veroorzaakt door de daling van de bijdrage aan het HWBP. Meerjarig leidt dit tot een totale verlaging van circa € 3,1 miljoen.

Baten

Goederen en diensten aan derden

De baten stijgen met € 542.000. De legesopbrengsten zijn incidenteel met € 500.000 verhoogd. Dit in verband met de verwachte vergunningsaanvraag vanuit het project A16. Daarnaast is de genoemde bijdrage vanuit hoogheemraadschap van Rijnland voor financieel systeem Prosa structureel verhoogd met € 42.000.

Waterschapbelastingen

Geen bijzonderheden.

8.7 EMU-saldo

Het wetsvoorstel Houdbare overheidsfinanciën (Hof) is op 23 april 2013 door de Tweede Kamer aangenomen. Deze wet bepaalt dat het Rijk en de decentrale overheden, dus ook de waterschappen, een gelijkwaardige inspanning leveren ten aanzien van de Europese begrotingseisen uit het aangescherpte 'Stabiliteits- en Groeipact'. Het EMU-tekort van de decentrale overheden zou in 2018 moeten dalen - 0,59 % van het bruto binnenlands product (bbp). De decentrale overheden hebben aangegeven over meer investeringsruimte te

EMU-Saldo Programmabegroting 2018

bedragen X € 1.000

		Programmabegroting 2018
1 Exploitatiesaldo		-4.618
2 Invloed investeringen		
-/- bruto-investeringsuitgaven		26.758
+ investeringssubsidies		6.170
+ verkoop materiële en immateriële activa		0
+ afschrijvingen		17.485
3 Invloed voorzieningen		
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie		110
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie		0
-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen		320
+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen		0
4 Deelnemingen en aandelen		
-/- boekwinst		0
+ boekwinst		0
EMU-saldo		-7.931

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

moeten beschikken in verband met de uitvoering van wettelijke taken en het nakomen van (inter-) nationale verplichtingen. Het kabinet is de decentrale overheden hierin tegemoetgekomen door bij het sluiten van het 'Financieel Akkoord 2013' in te stemmen met een bijgesteld saldo pad van -0,5 % in 2014 en 2015. In de jaren daarna zou het verder moeten worden afgebouwd tot -0,4 % in 2016 en -0,3 % in 2017. Het financieel akkoord is geëvalueerd en de afspraken zijn onlangs herbevestigd: in 2017 mogen de decentrale overheden samen een ruimte van maximaal 0,3 % in het landelijke EMU-tekort innemen. Ook is besloten dat er voor 2017 geen verdeling van de 0,3 % over gemeenten, provincies en waterschappen komt en geen formeel vastgestelde referentiewaarde. Toch heeft de Unie van Waterschappen een berekening gemaakt voor de waterschappen om individuele indicatieve referentiewaarden te hanteren. De EMU-referentiewaarde van het hoogheemraadschap in 2018 bedraagt circa € 15,5 miljoen negatief. Uit onderstaand overzicht blijkt dat het EMU-saldo van het hoogheemraadschap in 2018 naar verwachting circa € 8 miljoen negatief bedraagt.

8.8 Incidentele baten en lasten

Hieronder vallen de baten en lasten met een looptijd van drie jaar of korter.

Voor het jaar 2018 voorzien wij de volgende incidentele baten en lasten:

Baten	Uitlening personeel in verband met detachering	€ 135.000
	Legesopbrengsten A16	€ 500.000
Lasten	Extra budget ten behoeve van amoveren Oude Snelle Sluis	€ 375.000
	Inhuur personeel	€ 498.800

8.9 Verbonden partijen

Vanuit publiek belang worden banden aangegaan met derde partijen, verbonden partijen genoemd. Ze dienen tot doel een publieke taak uit te voeren. Het hoogheemraadschap heeft bij deze verbintenis een inhoudelijk, financieel en een bestuurlijk belang. Met het vaststellen van de nota verbonden partijen in 2013 scheidt de verenigde vergadering als algemeen bestuur van het hoogheemraadschap een kader voor het aangaan, besturen en evalueren van verbonden partijen en deelnemingen. De laatst bekende financiële gegevens en de risico's hebben wij ondergebracht in een bijlage bij deze begroting. Hier wordt volstaan met een overzicht van verbonden partijen en een korte toelichting over elke verbonden partij. Het gaat om de onderstaande partijen:

1. Stichting Beheer Registergoederen Schieland

De stichting heeft als doel het beheer en de exploitatie van installaties, die aan de stichting door het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard als zodanig zijn overgedragen dan wel in gebruik zijn gegeven en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan

zijn, alles in de ruimste zin van het woord. Met de Belastingdienst is in 2008 overeengekomen tot 1 juli 2018 geen nieuwe sale-and-leasebackconstructie aan te gaan.

2. Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van haar vermogenspositie en “triple-A rating” van Moody’s en AA+rating van Standard & Poor’s.

3. De stichting Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis (HWH) heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening te verbeteren. De ombouw van Het Waterschapshuis 2.0 is in volle gang met als doel te komen tot een flexibele expertorganisatie waar kennis van ICT, waterschappen en projectleiding zijn geborgd.

4. Gemeenschappelijke regeling De Regionale Belastinggroep

De Regionale Belasting Groep heeft en int sinds 2010 belastingen voor de deelnemende lokale overheden, het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, het hoogheemraadschap van Delfland. In de jaren die daarop volgden zijn de gemeenten Delft, Vlaardingen en Schiedam aangesloten bij de RBG.

5. Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009

Deze gemeenschappelijke regeling (GR) heeft tot doel de behartiging en coördinatie van de belangen van de deelnemende waterschappen met betrekking tot de bewerking en verwerking van slib en residuen en de gezamenlijke ontwikkelingen in de afvalketen. De kerntaak van de GR is het gezamenlijk behartigen van het aandeelhouderschap in de N.V. HVC en het afstemmen van de activiteiten die met of door N.V. HVC voor de in de GR deelnemende waterschappen worden uitgevoerd. De GR oefent daartoe een actief aandeelhouderschap uit om namens de deelnemende waterschappen een nauwe betrokkenheid bij ontwikkelingen en innovatie in afval- en slibverwerking te borgen.

6. Gemeenschappelijke regeling Aquon

De gemeenschappelijke regeling heeft als doel om op het gebied van laboratoriumactiviteiten te komen tot kennisdeling en –ontwikkeling, vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht. Inmiddels vindt een centralisatie plaats van werkzaamheden door sluiting van één van de drie locaties. De aanbevelingen uit de strategische herijking Aquon 2.0 wordt in 2018 afgerond en is de focus gericht op het opstellen van een business case voor de concentratie van alle activiteiten op één locatie.

7. Unie van Waterschappen

De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid en andere overheid gerelateerde organisaties, zoals de VNG.

8.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Overige bestemmingsreserves

Toevoegingen

Er zijn geen toevoegingen begroot.

Onttrekkingen

Afkoopsommen erfpachten € 110.358

De mogelijkheid bestaat om erfpachten voor een periode van dertig of vijftig jaar af te kopen. Het afkopen van erfpachten is een voortdurend proces, waarbij de ontvangsten jaarlijks wisselen. Het bedrag aan erfpachtcanons dat hierdoor niet wordt ontvangen, wordt jaarlijks gecompenseerd door een onttrekking aan de reserve afkoopsommen erfpachten en ten bate gebracht van het exploitatieresultaat. In 2018 wordt € 110.358 onttrokken aan deze reserve.

Subsidie slibverbrandingsinstallatie € 181.000

In de periode 1992 tot en met 1997 is subsidie ontvangen voor de bouw van de slibverbrandingsinstallatie tot een totaalbedrag van € 4,5 miljoen. De bijdrage vanuit de reserve ten gunste van de exploitatie is gerelateerd aan de totale afschrijvingsduur van de slibverbrandingsinstallatie van 25 jaar, zoals deze door HVC N.V. (en voorheen door DRSH Zuiveringsslib N.V.) wordt gehanteerd. Een bedrag van € 181.000 wordt in 2018 ten gunste van de exploitatie gebracht.

Reserve egalisatie Cross Border Lease (CBL) € 18.000

De functie van deze reserve is matching van kosten en opbrengsten van deze constructie. Bijkomend effect is, dat deze reserve in zekere mate bijdraagt aan risicodekking. Jaarlijks valt een deel vrij als bate in de exploitatie evenredig met de looptijd van de leasetermijnen van de awzi's Krimpen aan de Lek en Stolwijk. In 2018 gaat het om een bedrag van € 18.000.

Voorzieningen

Voorziening onderhoud wachtgelden en pensioenen € 295.000

Uit deze voorziening wordt in 2018 voor € 130.000 aan wachtgeld uitgekeerd en voor € 165.000 aan pensioenen. Begunstigden zijn voormalig bestuurders en -personeel. Aan het eind van het jaar wordt beoordeeld of de voorziening wachtgelden voldoende is om gemaakte afspraken te kunnen financieren. Indien nodig wordt de voorziening aangevuld. Voor wat betreft de pensioenen zijn de actuariële berekeningen de basis voor de voorziening pensioenen. In 2018 wordt € 295.000 onttrokken uit de voorziening wachtgelden en pensioenen

Voorziening onderhoud Spaarverlof

Toevoeging voorziening spaarverlof: € 110.000

Onttrekking voorziening spaarverlof: € 25.000.

Deze voorziening wordt gevormd door de opbrengst van gekochte verlofdagen van personeel en dient om (in de toekomst) bij opname van deze verlofdagen de inhuur van menskracht te financieren.

9. Investerings

9.1 Verzamelkrediet 2018

De Waterschapswet biedt de mogelijkheid om bij de behandeling van de begroting een verzamelkrediet te laten voteren. Aparte voorstellen per afzonderlijk investeringskrediet zijn in dat geval dan niet meer nodig. Bij een verzamelkrediet machtigt het algemeen bestuur het dagelijks bestuur voor de verdere besteding. Wanneer de begroting wordt vastgesteld, worden deze posten gevoteerd. Het voordeel van deze handelswijze is dat hierdoor slagvaardiger en met een grotere mate van flexibiliteit door de organisatie kan worden gehandeld. Bij het hoogheemraadschap is deze mogelijkheid beschreven in de eigen financiële verordeningen, die zijn vastgesteld in 2008. Bij de besluitvorming over deze verordeningen is afgesproken dat het moet gaan om investeringen van beperkte omvang of om investeringen die bestuurlijk en/of beleidsmatig van weinig belang zijn, zoals bijvoorbeeld vervangingsinvesteringen of voorbereidingskredieten.

De bestanddelen van het verzamelkrediet 2018 worden hieronder opgesomd en kort toegelicht. De bedragen maken deel uit van de jaarschijf 2018 uit het [investeringsprogramma](#).

Programma 1: Waterveiligheid

Reconstructies van primaire waterkeringen € 600.000

In 2018 zal de steenglooiing van een gedeelte van de Nesserdijk tussen het voormalig NAM terrein en de overslagplaats van Oisterwijk herzet worden.

De topplaat van het binnentalud van de Groenendijk is vervormd en aangetast door scheurvorming en graverijen. In 2018 wordt een begin gemaakt met herprofilen van de stukken met hoogste prioriteit.

Programma 2: Watersysteem

Renovatie kunstwerken € 810.000

Van het renovatiekrediet kunstwerken 2018 worden naar verwachting de hierna genoemde deelprojecten uitgevoerd. Als gevolg van meekoppelkansen, onverwachte incidenten of een verkeerde inschatting van de kosten kan besloten worden deze projecten te opnieuw te prioriteren. Middels de bestuursrapportage zult u hierover worden geïnformeerd. Er zullen twee gemalen worden gerenoveerd (Westeinde circa € 240.000 en Aquarivium circa € 190.000).

Onderzoek vervangen hulpschuif 1 van gemaal Schilthuis in verband met doorzakking wiel van klep (circa € 50.000). Bij gemaal Middelblok wordt onderzoek gedaan naar geluidsreductie in verband met overschrijding van de norm (circa € 50.000). Daarnaast is er een voorbereidingskrediet nodig voor de bemaling Oostpolder (renovatie of nieuwbouw circa € 150.000) en voor de start van de voorbereiding van de renovaties van de pompen en perskokers van gemalen Veurink, Krimpenerwaard en Rivium (circa € 100.000). Ook wordt er meegelift in de realisatie van de aflatvoorziening voor water uit de Zevenhuizerplas (€ 30.000) met gemeente Rotterdam door hierbij ook een inlaatvoorziening te realiseren voor de toevoer van water.

Programma 3: Afvalwater

Vorbereidingskrediet renovatie Kralingseveer € 50.000

In 2018 worden voor de awzi Kralingseveer de voorbereiding uitgevoerd voor het onderhoud aan de slibgisting, voorbereiding voor aanpassing en renovatie van de luchtbehandeling en betoninspecties voor diverse onderdelen. Hiervoor wordt een krediet aangevraagd van €50.000.

Programma 4: Wegen

Vervanging wegbruggen € 800.000

De investering betreft het vervangen van wegbruggen door duikers of nieuwe bruggen in de Krimpenerwaard. Dit investeringsprogramma is in 2014 volledig herzien op basis van een uitgebreide rapportage over de actuele onderhoudstoestand van de bruggen in het beheersgebied van de Krimpenerwaard. Uit de inspecties en nadere onderzoeken is gebleken dat veel bruggen aan het einde van de technische levensduur zijn en daarom op korte termijn vervangen moeten worden.

Het beheer- en onderhoudsprogramma vormt de basis voor de volgorde. Daarnaast nemen we een aantal bruggen mee in een wegreconstructie. De ervaringen dienen als basis voor het verder uitwerken van de aanpak voor de komende jaren.

In 2018 dienen een zestal bruggen te worden vervangen in de volgende wegen: Achterbroek, Beijerscheweg Zuid, Bovenkerkseweg Zuidzijde. In 2018 wordt ook gestart met de voorbereidingen om bruggen in 2019 te vervangen. Het betreft de bruggen in de Tiendweg West, West Vlisterdijk, Wetering West en Koolwijkse weg. Vanwege de verkeersveiligheid en/of indien kabels en leidingen verlegd moeten

worden, kan in volgorde geschoven worden of kunnen mogelijk andere bruggen voorbereid gaan worden.

Vervanging Materieel Waterkeringen en Wegen € 323.000

Jaarlijks wordt op basis van het afschrijvingsbeleid en de technische levensduur een vervangingsplanning opgesteld voor materieel voor algemeen gebruik en groenonderhoud aan de wegen. Voor 2018 staan onder andere op de planning: de aanschaf van een tractor, een aanhangwagen en 3-zijdige kieper, een strooimachine en diverse maaimachines.

Programma 5: Omgeving & Organisatie

-Geen verzamelkredieten voor programma 5-

Ondersteunende producten

-Geen verzamelkredieten voor ondersteunende producten-

9.2 Nog te voteren investeringen

Hier wordt een totaaloverzicht opgenomen van het investeringsprogramma waarvoor we nog kredieten beschikbaar stellen. De onderwerpen daarvan zijn al vermeld in het hoofdstuk '[Programma's](#)'. Het overzicht hier is uitgebreid met uitgavenpatronen en kapitaallasten.

Bedragen x € 1.000

Programma 1

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
HWBP	9.994	0	1.938	478	7.578
Uitvoering Gouderak (KIJK)	210.750		27.500		183.250
Subsidie Gouderak (KIJK)	-200.900		-24.750		-176.150
Uitvoering Zuidplas/Capelle	956			478	478
Subsidie Zuidplas/Capelle	-812		-812		
Uitvoering pov Voorlanden	785	785			
Subsidie pov Voorlanden	-785	-785			
Reconstructie primaire wk	2.400	600	600	600	600
Reconstructie regionale wk	7.140	1.510	1.910	1.855	1.865
Totaal Programma 1	19.534	2.110	4.448	2.933	10.043

Investering	Meerjarenprognose uitgaven				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
HWBP	-19.256	0	-21.312	9.978	-7.922
Uitvoering Gouderak (KIJK)	19.100			9.500	9.600
Subsidie Gouderak (KIJK)	-38.500		-20.500		-18.000
Uitvoering Zuidplas/Capelle	956	0	0	478	478
Subsidie Zuidplas/Capelle	-812	0	-812	0	0
Uitvoering pov Voorlanden	785	785			
Subsidie pov Voorlanden	-785	-785			
Reconstructie primaire wk	2.400	600	600	600	600
Reconstructie regionale wk	7.140	1.510	1.910	1.855	1.865
Totaal Programma 1	-9.716	2.110	-18.802	12.433	-5.457

Investering	Kapitaalslasten				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
HWBP	1.199	49	344	407	399
Uitvoering Gouderak (KIJK)	1.187	0	231	481	476
Subsidie Gouderak (KIJK)	-374	0	0	-187	-187
Uitvoering Zuidplas/Capelle	286	35	85	84	83
Subsidie Zuidplas/Capelle	99	14	29	28	28
Uitvoering pov Voorlanden	226	18	70	69	68
Subsidie pov Voorlanden	-226	-18	-70	-69	-68
Reconstructie primaire wk	212	14	43	71	84
Reconstructie regionale wk	672	35	129	234	274
Totaal Programma 1	2.083	97	516	712	758

Programma 2

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Wateroverlastopgave	13.336	0	3.850	4.736	4.750
Verbeteringen Stedelijk Water	1.050	150	300	300	300
Peilbesluiten en leggers	1.250	150	250	400	450
Renovatie kunstwerken WS	3.700	1.000	900	900	900
Materieel HHSK	320	0	0	320	0
Totaal Programma 2	19.656	1.300	5.300	6.656	6.400

Investering	Meerjarenprognose uitgaven				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Wateroverlastopgave	3.986	0	500	986	2.500
Verbeteringen Stedelijk Water	450	100	50	100	200
Peilbesluiten en leggers	700	0	150	250	300
Renovatie kunstwerken WS	3.100	500	800	900	900
Materieel HHSK	320	0	0	320	0
Totaal Programma 2	8.556	600	1.500	2.556	3.900

Investering	Kapitaalslasten				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Wateroverlastopgave	783	0	89	294	401
Verbeteringen Stedelijk Water	262	3	40	107	111
Peilbesluiten en leggers	90	3	15	31	41
Renovatie kunstwerken WS	405	23	84	139	158
Materieel HHSK	15	0	0	7	7
Totaal Programma 2	1.554	30	228	578	719

Programma 3

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Renovatie awzi's	13.960	3.685	4.775	3.500	2.000
Renovatie transportstelsels	100	0	0	0	100
Uitv. studies en efficiëntiepl	500	125	125	125	125
Bijdragen aan gemeenten	1.610	830	780	0	0
Bijdrageregelingen	460	160	100	100	100
Totaal Programma 3	16.630	4.800	5.780	3.725	2.325

Investering	Meerjarenprognose uitgaven				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Renovatie awzi's	13.960	500	4.335	5.525	3.600
Renovatie transportstelsels	100	0	0	0	100
Uitv. studies en efficiëntiepl	600	125	225	125	125
Bijdragen aan gemeenten	1.610	150	1.230	230	0
Bijdrageregelingen	460	160	100	100	100
Totaal Programma 3	16.730	935	5.890	5.980	3.925

Investering	Kapitaalslasten				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Renovatie awzi's	2.225	85	440	833	866
Renovatie transportstelsels	2	0	0	0	2
Uitv. studies en efficiëntiepl	70	3	14	25	28
Bijdragen aan gemeenten	925	19	203	355	348
Bijdrageregelingen	162	4	38	60	61
Totaal Programma 3	3.384	110	695	1.273	1.305

Programma 4

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Duurzaam veilig	1.000	0	0	1.000	0
Reconstructie polderwegen	7.760	1.800	1.900	1.800	2.260
Vervanging wegbruggen	2.825	800	725	625	675
Materieel HHSK	880	323	197	120	240
Totaal Programma 4	12.465	2.923	2.822	3.545	3.175

Investering	Meerjarenprognose uitgaven				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Duurzaam veilig	700	0	0	350	350
Reconstructie polderwegen	7.360	1.800	1.900	1.000	2.660
Vervanging wegbruggen	2.825	800	546	504	975
Materieel HHSK	840	323	197	40	280
Totaal Programma 4	11.725	2.923	2.643	1.894	4.265

Investering	Kapitaalslasten				
	Totaal	2018	2019	2020	2021
Duurzaam veilig	46	0	0	23	23
Reconstructie polderwegen	883	41	175	309	357
Vervanging wegbruggen	262	18	55	87	102
Materieel HHSK	221	7	52	79	83
Totaal Programma 4	1.413	67	283	498	565

Programma 5

Investering	Totaal	2018	2019	2020	2021
Verkiezingen	1.125	0	1.125	0	0
Totaal Programma 5	1.125	0	1.125	0	0

Totaal	2018	2019	2020	2021
1.125	0	1.125	0	0
1.125	0	1.125	0	0

Totaal	2018	2019	2020	2021
634	0	26	307	301
634	0	26	307	301

Ondersteunende producten

Investering	Totaal	2018	2019	2020	2021
Huisvesting	400	100	100	100	100
Materieel GIS	120	80	0	40	0
Totaal Ondersteunende Producten	520	180	100	140	100

Totaal	2018	2019	2020	2021
400	100	100	100	100
120	80	0	40	0
520	180	100	140	100

Totaal	2018	2019	2020	2021
56	2	11	20	22
56	2	18	18	18
112	4	29	38	40

Totaal HHSK	69.930	11.313	19.575	16.999	22.043
--------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

28.940	6.748	-7.544	23.003	6.733
---------------	--------------	---------------	---------------	--------------

9.179	309	1.777	3.407	3.687
--------------	------------	--------------	--------------	--------------

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

10. Meerjarenperspectief 2018-2021

Meerjarenbegroting naar programma's en kostendragers

Bedragen x € 1000

	Programma begroting 2018	2019	2020	2021
Waterveiligheid				
Eigen plannen	207	299	293	296
Plannen van derden	178	165	161	163
Beheersinstrumenten waterkeringen	1.757	1.550	1.536	1.549
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.533	10.020	11.233	10.582
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	283	238	234	244
Totaal Waterveiligheid	12.959	12.272	13.458	12.833
Watersysteem				
Eigen plannen	3.119	3.146	3.022	2.973
Plannen van derden	156	157	155	157
Beheersinstrumenten watersystemen	1.626	1.530	1.516	1.512
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	7.066	5.463	5.573	5.391
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	4.861	4.824	4.788	4.796
Beheren hoeveelheid water	8.719	8.482	8.126	8.366
Calamiteitenbestrijding watersystemen	181	181	179	180
Monitoring watersystemen	1.352	1.300	1.353	1.320
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	1.037	176	69	67
Totaal Watersysteem	28.119	25.259	24.779	24.761
Afvalwater				
Eigen plannen	579	442	523	458
Plannen van derden	16	16	16	107
Getransporteerd afvalwater	4.431	3.706	3.778	3.657
Gezuiverd afvalwater	12.795	13.214	13.195	13.214
Verwerkt slib	5.259	5.211	5.362	5.363
Afvalwaterbehandeling door derden	12.528	12.633	12.722	12.938
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	236	208	281	275
Aanpak diffuse emissies derden	53	126	209	212
Totaal Afvalwater	35.897	35.557	36.086	36.223
Wegen				
Eigen plannen	40	41	40	41
Plannen van derden	24	24	24	24
Beheersinstrumenten wegen	116	154	150	152
Aanleg en onderhoud wegen	3.457	3.506	3.573	3.587
Wegenverkeersregeling en-verkeersveiligheid	439	428	424	425
Totaal Wegen	4.076	4.154	4.211	4.229

Omgeving en organisatie				
Eigen plannen	973	983	911	925
Plannen van derden				
Beheer keurkwartet en VTH-beleid	529	528	653	681
Vergunningen en meldingen	1.248	1.704	1.572	1.683
Adviezen vergunningen	390	566	589	375
Toezicht	2.455	2.457	2.406	2.429
Handhaving	107	107	71	71
Belastingheffing	3.310	3.350	3.385	3.426
Invordering	611	616	621	626
Bestuur	1.977	1.576	1.806	1.820
Externe communicatie	1.226	1.134	1.188	1.316
Algemeen	-740	-711	-710	-710
Totaal Omgeving en organisatie	12.087	12.311	12.492	12.642
Totale kosten	93.137	89.554	91.027	90.690
Dekkingsmiddelen				
Belastingopbrengsten: Systeemheffing	45.171	46.074	46.996	47.935
Belastingopbrengsten: Zuiveringsheffing	38.978	38.978	38.978	39.368
Belastingopbrengsten: Wegenbeheer	4.370	4.326	4.283	4.240
Totale dekking	88.519	89.379	90.257	91.544
Resultaat voor bestemming (tekort)	4.618	175	770	
Resultaat voor bestemming (overschot)				-854
Bestemmingreserve				
Watersysteemheffing	-93	-93	-93	-93
Zuiveringsheffing	-199	-199	-199	-199
Totaal bestemmingsreserve	-292	-292	-292	-292
Resultaat na bestemming (tekort)	4.327	-116	478	
Resultaat na bestemming (overschot)				-1.146

Afrondingsverschillen zijn mogelijk